

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2010. május–június · 64. évfolyam 3. szám

Kornyáti Bekes Gáspár

A tartalomból:

Az Isten-kereső láрма · Amikor megtettétek eggyel is...
A múltnak kútja (Kornyáti Bekes Gáspár) · Teológiai műhely
Egyházközségeink életéből · Nemzeti zarándoklat Zebegényben

Egyházunk életének további menetét befolyásoló döntésről szeretnék szólni a Kedves Olvasóhoz. Sorsdöntő események közlésekor nem biztos, hogy szerencsés idézetekkel előhozakodni, de köztudott, hogy szeretem a verseket, és nehezen mondom le egy-egy, a mondandóhoz kapcsolódó, azt megerősítő, szebben kifejező megfogalmazásról. Az elmúlt évben emlékeztünk az irodalomtudós-költő, teológiát végzett unitárius Szabédi Lászlóra, akitől megjelentettük a *Válassz* című verset. Ebből néhány sort újra idéznék: „*Int a pillanat, ez a zsarnok: / kettőből egyet kell akarnod! / Húznád, halasztanád a választ, / ő követel: azonnal válassz!... / Egyet, azonnal: kemény törvény, / Forog az idő, mint az örvény...*”

Nem okoskodnék a vers magyarzatával. Annyit jegyzek meg, hogy a tavaly ősszel elindított egyházi folyamatot szinte „felkarolta” a nagy társadalmi átalakulás, ahogy a politikusok fogalmazzák meg: forradalom a szavazófülkékben, többek között a nemzetegyesítés eszméje megvalósítására is.

90 év után (leszámítva azt a 4 évnyi „magyar világot”) sokan úgy éreztük a megszületett helyzetben, az örvényként forgó időben, hogy nem lehet tovább húzni-halasztani a Magyar Unitárius Egyház létrehozását, pontosabban fogalmazva, visszaállítani a trianoni diktátum által szétszakított (majd a párizsi békeszerződés által megerősített) egyház egységét.

Nehéz hónapok után, egymásnak feszülő elképzelések, vélemények eredményeként ezt a folyamatot elindította a 2010. június 19-én tartott zsinat. A 43 tagú Zsinat megjelent 31 tagja közül 29-en vállalták a munkát, aláírva a jelenléti ívet. Fontosnak tartjuk, hogy a 2010. február 6-i döntésképtelen zsinatra is előkészített határozati javaslatnak, a mostani zsinat által, némi módosítással elfogadott változatát megismertessük:

1. Az Alaptörvény 160.§ (5) bekezdésében foglaltakra figyelemmel a Zsinat tudomásul veszi, hogy a püspök halálát követő három hónapon belül az Egyházi Képviselő Tanács – egyházpoltikai és egyház-igazgatási szempontokra tekintettel – nem hívta össze a püspökválasztó rendkívüli zsinatot. A tudomásulvétel egyben azt jelenti, hogy a Zsinat – mint a legfelsőbb felügyeleti és ellenőrzési jogszabályok birtokosa – az Egyházi Képviselő Tanácsot a mulasztás vétsége alól felmenti, valamint minden további, ezzel kapcsolatos okafogyott jogorvoslat, illetve vizsgálat lehetőségét kizárja. (26 igen, 2 nem, 1 tartózkodás)

2. Tekintettel a 2011. évi rendes és teljes tisztújítás közeli időpontjára, valamint az Erdélyi Unitárius Egyházzal tervezett és a 2009. november 7-i Egyházi Képviselő Tanács által javasolt egyesülési folyamat elindítására, a testület nem tart rendkívüli püspökválasztó zsinati ülést és nem választ új püspököt. (27 igen, 1 nem, 1 tartózkodás)

3. A megüresedett püspöki tisztség ellátásával, teljes püspöki jogkörrel a Zsinat Balácsi László főjegyzőt bizza-

meg az Alaptörvény 166.§ (1) bekezdése értelmében. (25 igen, 4 tartózkodás)

A Magyarországi Unitárius Egyház Zsinata az Egyházi Képviselő Tanács 2009. november 7-én hozott döntésével kapcsolatban az alábbi határozatokat hozza:

1. A Zsinat az Egyházi Képviselő Tanács határozatát megerősíti és támogatja az Erdélyi Unitárius Egyház és a Magyarországi Unitárius Egyház egyesítésére tett javaslatot, melynek eredményeként a magyarországi unitárius közösség önálló, teljes vagyoni, gazdasági, pénzügyi autonómiával rendelkező szervezeti egységként integrálódik az egységes Magyar Unitárius Egyházba. (28 igen, 1 tartózkodás)

2. A Zsinat a mai napon megválasztja, és teljes körű mandátummal felhatalmazza azt a bizottságot, amelyik a Magyarországi Unitárius Egyház képviselőjében az Erdélyi Unitárius Egyház képviselőjével közösen kidolgozza az egyesülés részleteit és menetrendjét. (27 igen, 2 nem)

3. A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége és a mai napon a zsinat által megválasztott bizottság háromhavonta tájékoztatja az Egyházi Képviselő Tanácsot az egyesülés megvalósításának folyamatáról és eredményeiről. A megválasztott Bizottság az Erdélyi Unitárius Egyház képviselőjével közösen kidolgozott, év közben elkészült tartalmakat jóváhagyás céljából az Egyházi Képviselő Tanács elé terjeszti. (26 igen, 2 tartózkodás)

4. Az Egyházi Képviselő Tanács az egyesülés megvalósítására vonatkozó részletes és végleges javaslatot, illetve az arra irányuló konkrét határozatokat, illetve jóváhagyandó dokumentumokat a Zsinat elé terjeszti a végleges döntés meghozatala érdekében, lehetőség szerint 2010. december 5-ig, de legkésőbb 2011. február 28-ig. (egyhangú elfogadás)

A Zsinat által meghatározott és megválasztott bizottság tagjai a szavazatok sorrendjében:

Lelkészek: 3 rendes tag és 2 póttag: Lakatos Csilla, Kászoni József, Balácsi László, valamint Kiss Mihály és Máté Ernő. *Világiak:* 4 rendes tag és 1 póttag: Elekes Bontond, Dr. Barabássy Sándor, Szent-Iványi Ilona, Dr. Hatfaludy Zsófia, valamint Dr. Gacsályi Csaba.

Kedves Olvasóink! Az út ki van jelölve. Úgy is lehet mondani, hogy a történelem jelölte ki. Ezen az úton együtt kell menjünk és megérkezzünk. Bár a Zsinat választott személyeket a bizottságba, egyházunk mindenkire számít. Minden hittestvérünk, egyháztagunk tudására, tapasztalására, szakértelmére szükség van a közös cél megvalósítása érdekében. Fogjuk meg hát egymás kezét!

Istenáldotta szép nyarat, pihenést kívánok az egyházvezetés és a szerkesztőbizottság nevében. Viszontlátásra Erdélyben, az augusztus 14-i székelyudvarhelyi-szejkei Unitárius Világtalálkozón!

Balácsi László

Kedves Olvasóink!

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

Balácsi László, Gazdag Árpád, Dr. Horn Ildikó, Kászoni József

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.
Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a

Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133–1272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapesten és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség álláspontját.

Következő lapzárta:

2010. augusztus 25.

AZ ISTEN-KERESŐ LÁRMA

„Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát.”
(Máté evangéliuma 6. részének 33. verséből)

Elköszönt évezredünk második félszázada legnagyobb unitárius teológus elméjének, az erdélyi Gellérd Imrének (1920–1980) sokszor szavaltam nagyszerű verseit fiatal gimnazista és teológus koromban. Egyik verse különösen rabul ejtett, sőt, nemegyszer még prédikációírára is ihletett. Címe: *Csak jöjjetek!* Valahogy így kezdődik:

„Képzletben régi templom
roskadt falai közt járok,
a múlt üteme fülembé dobol
tompán, csendesen,
a dúlt falak rései közül
templomos ősök könyökölnek ki,
s beszélni kezdenek
vádlón, sejtelmesen.”

A költemény során aztán valóban megszólalnak a hitvalló ősök, hogy mit is jelentett számukra a templom, az egyház, a mindenkori Isten-keresés, felszakítva a mai aggódó lelkekben a fájdalomnak zsoltáros forrását: „Mikor ezekről emlékezem, megkeseredem lelkemben, mert nagy csoportban vonultam ezelőtt és ujjongó örömmel és hálaadással vezettem őket, az ünneplő sokaságot az Isten házáig.” (Zsolt. 42,5)

Igazi unitárius bizakodással hívja a költő-lelkész a templomról a mindennapok gondjai-bajai miatt sokszor megfélemezhető híveit, az Isten-keresésben elfáradt, vagy a világ más csábításai miatt közömbössé vált atyjafiait. Mindenik versszakasz a cím szavaival fejeződik be: csak jöjjetek! Akik előttünk jártak – így a vers néhány gondolata – azok templomokat építettek nekünk, feláldozták – sokszor a családjuktól megvonva – legdrágább értékeiket. Ma nem kér az Isten, az egyház ekkora áldozatokat, azért nem kell elkerülni a templomokat, és bár tudjuk, hogy a hiúság nagy vásárán értéktelen dolgokért többszörös értékeket odadobunk, nem baj, ha „zsebetekben egyetlen árva fillérrel is, csak jöjjetek!”

Régen leoldott saruval lehetett a szent hajlékok küszöbét átlépni, minden szentségesnek kijáró tisztelettel. Ma látjuk, hogy sokszor az Isten hajlékai divatszalonokká korcsosulnak, vagy rendetlen külsejű, „modern öltözetű” különködők találkozóhelyévé. De még így is: „Csak jöjjetek!” Hiszen Isten nem azt nézi, hogy hogyan virít a külső, hanem azt, hogy „mit s miért dobol szívünkben a vér”.

Sok mindent megpróbál a mai ember, sok helyre bekopog, hogy fizikai létének gondjait megoldja, testi gyötrelmeire orvoslást találjon, de eközben elfeledkezik arról, hogy olyan dolgok miatt aggodalmaskodik, és olyasmikért ap-

rózsa fel életének értékeit, energiáit, amiket az Istennel való találkozásban sokkal könnyebben elérhet. Mindenhol lehet Istent keresni, vele találkozni, de a legáldottabb hely az Ő tiszteletére épült hajlék, ahol a legkönnyebb megtalálni Őt; „Csak jöjjetek! Csak jöjjetek!”

Az Istennel való találkozás keresése az isteni igazság szomjazását is jelenti, s aki így közelít az eszményi világ, Istenországa megvalósításához, annak élete nem telik el fölösleges aggodalmaskodásokban, hanem cselekvő, értékteremtő, imádkozó élet ajándéka lesz osztályrésze mindenkori.

Ady Endre, aki „földben, fűben, kőben” keresi Istent, megtermékenyítő találkozásra, élményre vágyik:

Vele szeretnék találkozni,
az álmmal, nagy bolond hitben,
s csak ennyit szólni: Isten, Isten,
s újból imádkozni.

hogy aztán megtelve „Isten-szerелеmmel”, „szabad szemekkel szabadon” járjon, és mindig csak adjon.

Még egy, bizonyára sokak által ismert költőt és versét szeretném felidézni, mint egykori szellemi-lelki atyám, Gellérd Imre versét, hogy beleépítem gondolatait ebbe az „Isten-kereső lárma”ba.

Ábrányi Emil *Keresem az Istent* c. verse napjainkban is íródhatott volna, annyira mai az üzenete. Egy kereső lélek vándorbotot vesz kezébe, hogy megkeresse az elveszettnek hitt Istent. Útja először a gondtalanok fényűző világába vezet, ahol látja a nagy gazdagságot, a pazarlást, úgy gondolja, hogy a „Föld félisteneinél” megtalálja Istent, ott, ahol nem számí a pénz, a hatalommal mindent meg lehet szerezni. Csalódik, mert nem talál egyebet ott, csak léha, üres életű emberek végtelennek látszó dáridóit, önzést, gőgöt, butaságot, a kéjvágy förtelmét, ahol nincs idő és hely igazi értékekre tekinteni, mert le kell szakítani minden percnek az élvezetet nyújtó gyümölcsét. „Carpe diem”.

Megcsömörölve távozik, hogy folytassa a keresést. Pontosan az ellentétes világba megy, gondolván, hogy az egyszerűség, szegénység, szerénység, szűkösség világa fölött Isten örködik. Talál valóban olyan szegénységet, ami felér a pusztulással és önpusztítással. A tehetetlenség, a nyomortól szabadulni nem tudás életrombolóvá teszi ezt a világot, a züllött családfő gyökerestül irtja ki éhező-fázó, nyomorgó családját, mint ahogy a kertészek „a dudvát gyomlálják”. Ahol ilyesmik történhetnek, ott nincs az Isten! Megdőbenten menekül.

A művészetek ápolóit keresi fel. Arról álmodik, hogy ott eléri célját, hiszen a művészek olyan szépen, színekben, szavakban, kőben, fában, fémekben, tettekben, mozgásokban, hangokban látják és láttatják ezt a világot, ezt az életet. És mit talált ott? Minden szépségnek az ellentétét, a művészek torzszalkodását, nemtelen vetélkedését az érvényesülésért, minden alantas eszköz felsorakoztatását, perlekedéseiket a nagyobb koncertért. Nem, itt nem lehet az Isten! És továbbment innen is.

Kereső lelke elvitte oda, ahol Istenről minden alkalommal olyan szépen beszélnek, prédikálnak. Papokat keresett fel, mert ha itt sem találja meg Istent, akkor sehol máshol a világon. Szörnyen kellett csalódnia. A szép, áhítatos szavak mögött romlott, feslett erkölcsi életet talált. Külsőség volt a dísz, a pompa, lélek nem volt mögötte. Más volt az élet valósága, mint a szépen megfogalmazott, prédikált szövirágok. Ez még csüggedtebbé tette a vándort, hiszen azok döbentették meg, akik arra hivatottak, hogy az Istent megmutassák az embereknek és segítsenek az embereket elvezetni Teremtőjükhöz.

Úgy látszott, hogy belefáradt a keresésbe a vándor, mert egy pillanatra megpihent. De a pihenés csak számadás lehetett, és új erőmerítés a reménytelennek látszó vállalkozáshoz. Magába roskadtan számolt be sikertelenségéről, de amikor lebeszélő véleményt hallott arról, hogy tovább folytassa a keresést, felugrott, „örült lázban égve” szaladt, és „harsány, búgó hangja visszacsengett fájón, / Elveszett az Isten, de meg kell találnom!”

Lehet, azóta is járja a világot, de nem hiszem, hogy már egyedül, mert melléje kellett szegődnünk oly sokunknak, számosan, akik az Istent másoknak is meg akarjuk találni, nem csak a magunk számára akarjuk a Vele való találkozást, másoknak is meg akarjuk mutatni, hogy:

*Kézen fogott engem az Isten,
Azért vagyok, tudok, merek,
Azért nem értettek sokáig,
A kikacagó emberek.*

(Oláh Gábor: *Isten az én pajzsom*)

Milyen egyszerű és nagyszerű summázást, összegzést tartalmaz Jézusnak az aggodalmaskodásról szóló példázata befejező megállapítása, e beszéd alap gondolata: „Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát.” Lehet-e Isten gyermekének szentebb feladata, kötelessége, mint ez az útmutatás?

Ábrányi Emil költeményének minden aggodalomra okot adó megállapítása ma is jelen van világunkban, egyesek talán még hatványozottabban, elevenebben, és így pusztítóbban. A keresztény ember ma már nem gondolkodhatik csupán saját felvenni valójáról, ruházatáról, enivalójáról, betevő falatjáról, mert egyetemessé kell válnia aggodalmaskodásának. Ezért fáj sokszor akár a kis egyházi közösségekben, akár a nagy társadalmi valóságban, hogy a kérő szót legkisebb mértékben azok hallják meg, akiknek

a helyzet mindent megadott, akik dúskálva, pazarolva nem veszik észre, hogy az ország, a világ egy része éhezik, rongyoskodik, és így erkölcsében is pusztul. Miközben ők kacsalábon forgó kastélyokat építenek Isten hajlékai romolnak, beáznak, lebontásra kényszerülnek, mert öbennük egy téglányi irgalmasság sincsen.

Vagy tekintsünk az egyházra, egyházakra. Egyfelől kínlódnak régi tekintélyük visszaállításával, visszaszerzésével, másfelől viszont egymást is felfalják: az elsőbbség hangoztatásában, egymás kirekesztésében igyekeznek felülmúlni a sötét középkort is. A belső életükben megnyilvánuló törtetés, előbbre jutás minden áron, Isten küldetésének teljes tagadása, a hitetlenségben való példamutatás és egyebek riasztják el, tartják távol még az őszintén Istent kereső lelkeket is.

Fordulhatunk a társadalom bármely területe felé, de Ábrányinál maradva, nézzük csak meg a művészeteket. Oly kevés van, ami az embert felfelé viszi, Isten felé irányítja, emellett döbbenetesen sok, ami visszafelé rángatja, értéktagadóvá, ártalmas szenvedélyek rabjává teszi azt, aki belekóstol az ilyen „művészetek” valamelyikébe. Életünknek minden percét végig lehetne pásztázni, röntgenezni. Van miért aggódni bőven, jócskán meghaladja erőnket, bármilyen nagyra tartja is magát a második évezredet is elfogyasztott emberiség. Az életünkéből sokszor száműzött Istent újra és újra meg kell találni. Jézus napiparancsa minden más tanulságos útmutatással nagyon megszívlelendő, mert:

*Isten országa eljő, útban van,
És alkotmánya lesz a szeretet,
A szív parancsa s nem a hiszekegy!
E szent reménnyel lépj be boldogan,
Itt nem szegeznek vallatást feléd,
Mit is hiszel, csak ezt: szeretsz-e még
S bent rá szívedben bátran, boldogan
Fölszúg a kórus: szeretlek, Uram,
Szeretlek, édes áldott jó Atyám...
Hitem megtart, s erőssé tesz talán,
De üdvösségem egy, csak egy lehet:
A mindent pótló áldott szeretet.*

(H. B. Carpenter)

*Merj, élni merj, föld gyermeke,
Természet titkos remeke,
Paraszat rejtő porhüvely,
Porköntösödben élni merj!
Lelked az ég lehelete,
A mennyet hozd a földre le,
Porköntösöd, ha földre ránt,
Szárnyad van, bontsd ki és ne bánd.
Merj, élni merj, föld gyermeke,
A mennyet hozd a földre le,
Ez-e az út, ez-e a cél,
Ne kérdezd: szeress, bízzál, remélj!*

(Longfellow)

Így hangozzon messze és sokáig a mi Isten-kereső lármánk is. Amen.

Balázsi László

Amikor megtettétek eggyel is a legkisebbek közül

Abban a pillanatban láttam meg *őt*, amint a szószék magaslatára jutottam. A templomgondozó már egy-két alkalommal addig is figyelmeztetett arra, hogy egy furcsa kinézetű, modorú, öltözetű és viselkedésű ember már ezt megelőzően is többször benézett templomunkba. Ma, amikor megérkezett, a templomgondozó *őt* egy hátsó templompadba ültette, egy-két sorral mindenki más mögé, akik az aznapi istentiszteleten megjelentek. Amikor a kezdőénekre mindannyian felálltunk, *ő* is felállt mindenki mással egyszerre, de oly furcsán viselkedett, – kezével integetve, egyensúlyát lábváltogatással folyamatosan keresve (?), megtartva (?), mintha legalább parkinsonkóros, vagy epilepsziás roham lett volna úrrá rajta.

Felolvastam – ha jó emlékszem – egy zsoltárt, majd mindenki leült. *Ő* nem! Akkor sem, amikor az istentiszteletet tartottam, akkor sem, amikor prédikációmát mondtam. Sokáig úgy imbolygott bizonytalanul, mint ahogy azt fentebb leírtam, míg egy adott pillanatban mégis csak lehuppant padjába, hogy aztán az egész hátralevő istentiszteleti idő alatt többször fel se álljon. Nem lehetett pontosan megállapítani, hogy rosszullét környékezte, vagy esetleg halála előtti pillanatait éli, vagy netán mély álomba zuhant egyik pillanatról a másikra.

Kimenet a templomból oda biccentettem azok felé, akik mellett elhaladtam, majd a templomajtóban megállva a távozókhoz kezet fogtam. Mint ahogy ilyenkor szokásban van az utóbbi tizenegynéhány évben, egy páran még visszamaradtak egy csésze teára, kávéra a lelkesi hivatal gazdasági szobájában. Emberünk, akiről itt említést tettem, ekkor még nem jelent meg köztünk, továbbra is a templomban, a padjában ülve maradt.

Már javában beszélgetésbe kezdtünk a helyiségben lévőekkel, amikor megjelent a küszöbön. Most, hogy közelebről is szemügyre vehettük, láttuk rajta, hogy gondozatlan szakállú, meghajlott alkatú, tekintetében bizonytalanság, mint aki nem igazán tud semmire összeponosítani, ruházata is sok tekintetben kívánnivalót hagy maga után.

Valaki közülünk felállt és helyet kínálta az illetőt, aki a számára felajánlott helyet szótlán elfogadta. Másvalaki egy tányéron levő édes-sós süteményt tolt közelebb hozzá. Piroska megkérdezte: inna-e egy csésze kávé, vagy teát?... Abban a pillanatban éreztük meg, hogy milyen

borzasztó bűz áradt szét körülötte. Valóságos bűzbomba terjedt szét pillanatok alatt.

A következő percek nagyon nehezek voltak azok számára, akik még maradtak valamennyi időt a szobában. A még továbbra is maradók nagyon udvariasan és könyörülettel teljes szomorúsággal tekintettek az idegenre. Az ottmaradtok mindenike hősiesen ellenállt a szobában szétáradt bűzbombának, miközben azt figyelték, hogy vajon tud-e valamit elfogyasztani a neki felajánlottakból. Közben abból a mormogásból szerettünk volna minél többet megérteni, amelyet számunkra mondott az idegen, hogy három évvel azelőtt egy autó ütötte *őt* el...

Az első csésze kávé elfogyasztva, amelynek felét sikerült kiinnia, másik felét meg magára locsogtatni, jelét adta annak, hogy még kér egy csészével, amelyet szerencsésebben sikerült meginnia, mint az elsőt.

A fogason, a palástok mellett, egy nagyon régen ott levő nagykabátot, amit hosszú ideig őriztünk annak a reményében, hogy egyszer gazdája elviszi, valaki odanyújtotta számára, mert hideg volt az utcán. Emberünk ezt követően felállt és távozott az irodából.

Aznap délben mindenkire büszke voltam, akik velünk maradtak erre a nem mindennapi jelenetre. *Nyíró József* regénycímével egy kicsit arra gondoltam, hogy íme *ők az én népem*. De leginkább akkor jutottak *ők* mindannyian újból eszembe, amikor pár héttel az eseményt követően a Bibliából azt a jól ismert részt olvastam fel, beszédem kontextusaként, amelynek sorai a következők: „*Mert éheztem és ennem adtatok; szomjaztam és innom adtatok; jövevény voltam és befogadtatok; mezítelen voltam és felruháztatok; beteg voltam és meglátogattatok; börtönben voltam és eljöttetek hozzám...*” (Mt 25, 35-36)

Szeretethkérdés

Az utóbbi két évtizedben, amióta többször megfordultam az Egyesült Államokban (számos lelkesztársammal együtt én is Amerika-járó lettem) kiragasztok autóm ütközőjére olyan rövid – többnyire egymondatos – szövegeket, amelyeket ottlétemkor láthattam autók sokaságán.

2007-ben, amikor több időt töltöttem Oregon és Washington államban figyeltem fel a következő plakátragasztra: „*Jézus a válasz.*” Aztán meg ilyenre: „*Ha Jézus a válasz, akkor mi a kérdés?*” De láttam ilyet is: „*A kérdés maga a válasz.*” Arra gondoltam, ha részt vennék ebben a

párbeszédben, saját autómra a következő ragaszt tennem: „Jézus a Kérdés!”

Már csak azért is, mert az evangéliumokat olvasva felfigyelhettem rengeteg Jézus által feltejt, megfogalmazott kérdésre. Legalább hatvanat számoltam össze, csak a Lukács szerinti evangéliumban, olyanokat, mint:

- *Ki tett engem köztetek bíróvá?*
- *Azt gondoljátok, azért jöttem, hogy békét teremtek?*
- *Miért mondasz engem jónak?*
- *Miért nem ítéletek meg a dolgokat ti magatok?*
- *Miért vagytok aluszékonyak?*
- *Miért kételkedtek?*
- *Miért vagytok zaklatottak?*
- *Mit gondoltok, szabad-e szombaton jót cselekedni?*
- *Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi lesz a ti jutalmatok?*
- *Miért mondotok engem Mesternek, ha nem cselekszitek, amit mondok nektek?*
- *Kinek mondanak engem az emberek?*
- *Hát ti kinek mondotok engem?*
- *Szeretsz-e engem?*

Kérdések, újból és újból. Gondoljatok még egyre, amely szintén ismerős, és amit egy törvénytudó tett fel számára: „*Ki az én felebarátom?*” Mire Jézus a könyörülő szamaritánus példázatával válaszolt. Aminek a vége szintén egy jézusi kérdés: „*Mit gondolsz e három közül ki volt a felebarátja a rablók kezébe esett embernek?*” Válasz: „*Az, aki könyörült rajta.*” Mire Jézus így szólt: „*Eredj el, és te is hasonlóképpen cselekedjél!*”

Mint általában a nagy vallástanítók, Jézus is a maga idejében kérdések felvetésének sokaságával tanított, már csak azért is, mert a sok kér-

dés némelyike tanítványainak lelkében feszültséget generált. Mint ahogy bennünk is ugyanazt a hatást éri el. Nekünk is válaszolni kell a feltett kérdésekre, és amikor ezt megtettük, akkor a feszültség enyhül. Főleg, ha jól válaszoljuk meg ezeket a kérdéseket. Máskor meg az volt Jézus ilyen irányú tanításának célja, hogy a hallgatóit párbeszédre sarkallja. Ezért is kérdez vissza, a számára kérdést felvetőnek.

Másrészt meg azt gondolom, hogy Jézus nem csak kérdezt, hanem tényleg maga volt a kérdés. És ezt a „kérdést” Isten küldte hozzánk, hogy ne féljünk, hogy ne essünk letargiába, hogy ráeszméljünk arra, hogy ezen a földön nemcsak szemlélődők vagyunk. Hogy *mindannyian egy-egy válasz legyünk a kérdésekre.* Hogy szembesülni tudjunk önmagunkkal és saját kérdéseinkkel is; hogy szembesüljünk és különbséget tegyünk kalandozás és biztonság; önzés és nagylelkűség; élet és halál között.

Mert nem az a lényeges, hogy mi mit várunk az élettől, hanem az, hogy az élet mit vár tőlünk. Fel kell hagyni folytonosan az olyan kérdéssel, hogy mi az élet értelme, és azt kell szembe állítani ezzel, hogy mit érek én, mire vagyok képes én ebben az életben cselekedeteim, tetteim révén. Főleg akkor, amikor az élet fájdalmat, szenvedést és a bizonytalan jövőt jelenti, mint ahogy napjainkban több százmillió embernek.

Mert embernek lenni annyit jelent; választ adni olyan kérdésekre, amelyeket az *Élet Fejedelme* tett fel egykoron tanítványainak és rajtuk keresztül nekünk is. *Jézus a kérdés* tehát számunkra, de a *szerető kérdés*, és olyan, amelyre mindig kételkedés nélkül és őszintén válaszolhatunk. Olyan kérdés ő, aki bízik abban, hogy a rá adott válasz révén – bármennyire is egyszerű az, hozzáadjuk magunkat az emberiség által írt közös történelemhez.

Kászoni József

Az alábbi verset **Budaházi István** írta. Tőle már többször közöltünk. Ez a verse is nagyszerű!

Dávid Ferenc utolsó fohásza

(Várbörtön, Déva, 1579. november 15.)

*Uram, itt a Hitet börtönnel büntetik,
Lábat és a kezet láncba verettetik.
Idegen lovagok, zsoldosok csak jöttek,
máglyázni, kínozni, zsákmányolni jöttek.*

*Mindenki Hite szerint! Hol van ez már, Uram?!
Kupecek, ország-eladók vannak hatalomban.
Csak az ő igazságuk lehet mostanság,
vérrel és vassal az országot kínozván.*

*Uram, itt a Hitet börtönnel büntetik,
szégyenpadra vonják, ki Hozzád fohászkodik.
Láncom csörren, lassan elhagyván erőmet,
Néked ajánlom, Uram: Hitemet, lelkemet!*

Lehet, hogy Philip Pullman *unitárius?*

Philip Pullman (sz. 1946) Norwich-ben élő angol író. Több bestseller szerzője, mint pl. a magyar fordításban is olvasható *Az Úr sötét anyagai* című trilógia és a *Sally Lockhart* sorozat. Az előbbi első kötetét megfilmesít

tették *Az arany iránytű* címmel, az utóbbiról tévésorozat is készült Angliában. 2008-ban a *The Times* Pullman-t az „1945 utáni legnagyobb 50 író” közé sorolta.

Jézus a jó ember és Krisztus a csaló című műve egy fantázia-életrajz, mely ez év húsvétján jelent meg a Canongate Books gondozásában. A történetben szerepel „Jézus” ikertestvére, „Krisztus”, aki az ő árnyéka.

A könyv nagy vitát váltott ki, és heves támadást a fundamentalista keresztények részéről, akik a szerzőt kárhózzal fenyegették. Megjelenése előtt a Manchester College Oxford Chapel Népszerűségi Társaság csoportja a következő levelet küldte Philip Pullmannak:

„Tisztelt Philip Pullman!

Az Ön keresztény hitről vallott nézetei ritkán maradtak ki a hírekből 2009 folyamán, és ez idő alatt valószínűleg sokszor vált célpontjává olyan különböző próbálkozásoknak, melyben meg akarták Önt győzni a fundamentalista dogma igazáról. Lehet, hogy érdekelni fogja Önt a tény, hogy van legalább egy olyan vallás, mely osztja az Ön véleményét a humanista Jézusról.

Az unitáriusok tisztelik Jézus morális tanításait, ám nem imádják őt. Vallásunk 17. századi alapítása óta mi mindig elutasítottuk az eredendő bűn és bűnhődés doktrínáját; sokkal inkább hiszünk abban, hogy minden emberben lakozik egy belső lehetőség a jóra, és saját személyes megváltásunk felelősségét semmiképpen nem vetítjük ki egy mitikus, áldozati személyre. És – bár megpróbálunk Jézus elvei szerint élni – nem hiszük azt sem, hogy a kereszténységnek monopóliuma lenne a vallási igazságot illetően. Ezért mi a földön létező összes vallás tanításaiban keressük az ihletet, és visszautasítjuk a papi tekintély fogalmát. Nem ismerünk el az egyén lelkiismereténél magasabb autoritást.

Nem könnyű az unitárius hitet meghatározni, mert nincsen egy bejáratott, alap-krédónk. De mellékeltünk a levélhez néhány ismertetőt súlypontos értékeinkről. További információ talál-

ható a www.unitarians.org.uk honlapon. Az oxfordi unitáriusok érdeklődéssel várják új könyvének megjelenését *Jézus a jóember és Krisztus a csaló* címmel, és tisztelettel fogadnánk Önt egyik istentiszteletünkön, melyet minden vasárnap, délelőtt 11 órától tartunk, a Harris College-ban, a Mansfield úton.”

A Társaság a következő választ kapta:

„Köszönöm levelüket, és az unitárius vallásról szóló ismertetőket. Tudok az Önök létezéséről, és egy kicsit arról az értékes munkáról is, melyet az unitáriusok végeznek. Ami az én megjelenés előtt álló, Jézusról szóló könyvemmel, az Önök levele éppen az ötvenötödik, melyet kaptam, és az első, mely pozitív hozzáállást tanúsít. Kellemes változást jelent ez most nekem. Remélem, amikor majd olvassák, nem fogják ellen-szenvesnek találni, mely reményemben megerősít az a szemmel látható intelligencia, és nyílt-elméjűség mindennel kapcsolatban, amit az unitárius álláspontból olvastam. Ennek ellenére nem hiszem, hogy hamarosan résztveszek az Önök istentiszteletén. Philip Pullman”

Pullman Jézusa: több mint egy mese

Az unitáriusok sok olyat találhatnak Pullman ellentmondásokkal fogadott, Jézusról szóló könyvében, ami tetszik majd nekik, de azért vannak benne „hézagok”, mondja Cliff Reed unitárius lelkész:

A 19. századi liberális keresztényekről, akik a történelmi Jézust keresték, sokszor hangoztatták, hogy egy kétezer éves forrás mélyére néztek, és saját arcukat látták visszatükröződni. Azt lehetne mondani, hogy Pullman ebben a könyvében nagyvonalakban ugyanezt teszi, annyi különbséggel talán, hogy a Jézus, aki vele szembenéz, fokozatosan a 21. századi, világi Jézus képét veszi föl. Humanista, aki együtt érző etikai értékeket tanít, és aki végül fölfedezi, hogy nincsen Isten, aki támogassa, nincsen Isten Ország, mely élete munkáját igazolná. „Isten olyan, mint egy nagypapa, aki... meghalt” panasolja Pullman Jézusa a Getsemáni kertben, és imája csupán „suttogás a csendben”.

Olyan regényírók, mint Charles Dickens, Nikos Kazantzakis, Michael Moorcock és Jim Grace (hogy csak néhányat említsek saját könyvespolcomról!), megpróbálták elbeszélni (vagy újra elbeszélni) Jézus történetét. Mindegyiknek

volt egy súlypontja, valami, amit ki akart emelni. Mint ahogyan, természetesen, ugyanez igaz a négy kanonizált evangélium íróira is, akik – bár nem fikciót írtak – de nem is szoros értelemben véve tényszerűen, és leginkább nem részrehajlás nélkül írtak. Tehát akkor Philip Pullman jó társaságban találja magát ezzel az új könyvével. Az ő célja – melyet nem mindig rejt elég vastag fátyol mögé – az, hogy elismerje a bátor, radikális, magas elveket valló tanár és reformátor Jézust, miközben fájlatja azt a hierarchikus, doktrína által megszállott, elnyomó erőrendszert, melyet utólag építettek fel az ő nevében. De – mint ahogyan maga az író mondja a borítón – „ez csak egy mese”.

Ez a kijelentés persze nem annyira eredeti. Jézusról nem lehet akár fikciót, akár nem fikciót írni úgy, hogy az ne lenne kicsivel több, mint egy mese. A keresztény vallás – tetszik vagy sem – túlságosan erőteljes pozíciót foglal el ehhez kultúránkban. Feltételezem, éppen e miatt érzik szükségét egy meggondolt, komoly, világi humanista, mint Philip Pullman, hogy egyáltalán megírjon egy ilyen jellegű könyvet. Tudja, hogy a keresztény történet összes kapcsolódó irodalmával, mitológiájával, művészetével és alapvető etikai értékeivel együtt túlságosan fontos ahhoz, hogy figyelmen kívül lehessen hagyni. Ám, mialatt megpróbálja megmenteni azt, amit emberileg érdemes ebből, egyben támad is, és nemcsak a babonás szemetet, hanem az intézményes egyházat is – különösen annak „birodalmi”, római katolikus formáját. Nem véletlen, hogy Pullman Jézusa a Getsemáné kertben, olyan időket vetít előre, amikor „...minden pap, aki saját titkos vágyait, mohóságát, nemi ösztönét és kegyetlenségét akarja kielégíteni olyan lesz, mint farkas a bárányok között...” Nem sorolunk ki jutalmat azok között, akik kitalálják, miről van szó!

Az a törekvés, hogy Jézust megkülönböztessék az egyháztól tulajdonképpen nagyon régi. Olyan gyakorlat ez, mellyel elődeink a reformáció radikális vonalában egyetértettek, amennyiben az „egyház” alatt kizárólag csak a „papok által vezetett” piramist értjük, pápával, bíborosokkal és püspökökkel a csúcson, a világiakkal pedig nagyon is a piramis alján. Valójában olyan gyakorlat, amellyel sok unitárius valószínűleg egyetért – éppen ezért olvashatják szimpátiával Pullman nagyon is olvasmányos könyvét.

Ennek ellenére el kell mondanom: azon kaptam magam, hogy szeretném, ha Pullman bevallaná forrásait, és elmondaná az olvasónak, hol volt hű ezekhez és hol változtatott rajtuk saját céljai érdekében. Helyenként egészen nagy részleteket vesz át az evangéliumokból, szinte szó szerint, máshol pedig átvesz egy-egy jelenléteket vagy példázatot úgy, hogy átírja, vagy át-dolgozza saját célja szolgálatában. Nem azt

mondom, hogy nem kellett volna ezt tennie, csak akaratlanul is azt érzem, az olvasónak tudnia kellene erről. Ha másért nem, legalább információként az érdeklődők számára valahol fel kellett volna tüntetnie a használt forrásokat.

A kanonizált evangéliumokon kívül Pullman felhasználja a nem-kanonizált, apokrif és „eretnek” iratokat is, melyek a kereszténység korai századaiban datálódhatnak. Ezekből építi fel könyvének alapelvét is, nevezetesen azt, hogy Jézusnak volt egy ikertestvére. Pullman történetében az anya „Krisztusnak” becézte ezt az ikertestvért. Valódi nevét nem tudjuk meg. „Krisztus” testvére árnyékában nő fel, és annak árnyék-énjévé válik. Bár elkötelezett Jézusnak, „Krisztus” a történet sötét szerepeit is eljátssza. Egy titokzatos „idegen” súg neki, akiről ő azt hiszi, hogy angyal. „Krisztus” az egyik apostol segítségével szintén Jézus életének és tanításainak megörökítőjévé válik, ám célja homlokegyenest különbözik a Jézusétól. A történet arról szól, hogy „Krisztus” az, akin keresztül megszületik az intézményes egyház. És bár az egyház megtart néhányat Jézus tanításai közül, kompromisszumok segítségével aláveti őket saját hatalomvágyának.

János evangéliumában megismerjük Tamást, az ikret (aki kételkedése által vált ismertté), de ez az evangélium nem beszél arról, hogy kinek az ikertestvére ő. Bizonyos gnosztikus keresztény források viszont igen. És ha most visszatérünk Pullman hőséhez, aki ennek a könyvnek a tulajdonképpeni középpontja, érdemes megfigyelni honnan vette az író az alapötletet.

A III. században íródott Tamás, a kételkedő könyve például, a következőképpen kezdődik:

„A titkos szavak, amelyeket a Megváltó Júdás Tamással váltott, azokat én, Mátyás, leírtam. Mentem mögöttük, és hallgattam, amint egymás között beszélgettek. A megváltó azt mondta: »Tamás testvér... mivel azt mondják, hogy te az én ikertestvérem vagy és igaz társam, vizsgálj meg önmagad, hogy pontosan értsd, ki vagy, milyen módon létezel, és milyenné fogsz válni.«” (A Nag Hammadi angol nyelvű könyvtára, E. J. Brill, 1984, 188-9 old.)

Pullman egy izgalmas, szövevényes történetet beszél el, mely biztosan sokakat feldühít majd. És bár saját személyes álláspontját mutatja be (mely sokszor túlságosan is polemizáló) egy nagyon is ismert történetről, bomlasztó verziójának sokkal mélyebb gyökerei vannak a kereszténység sokarcú kezdeteiben, mint amennyire azt az olvasó képes felfedezni, vagy ő maga bevallja.

Rev. Cliff Reed (Ipswich, Anglia)
The Inquirer, 7744. szám, 2010. április 17.

Fordította: Kászoni József

A múltnak kútja

Folytatjuk a Dávid Ferenc kortársait bemutató sorozatunkat. Ezúttal Bekes Gáspárral, János Zsigmond tanácsurával és fő bizalmasával ismerkedünk meg, aki a fejedelem halála után az egyház leghatalmasabb támogatója lett.

Kornyáti Bekes Gáspár

(I. rész)

Kornyáti Bekes Gáspár a 16. századi politikai elit egyik legszínesebb, legérdekesebb egyénisége volt; alakja köré számos legenda szövődött, megítélését erősen befolyásolta Báthory Istvánhoz fűződő változatos és viharos viszonya. Sokszor leírták vele kapcsolatban, hogy alacsony származása ellenére futott be káprázatos karriert. A nincstelenként induló, később nagy vagyont összeharácsoló, és ezért igencsak lenézett Bekes képét azonban a Báthory-propaganda alkotta meg: a nagy múltú, tekintélyes Báthory-családot az 1571-es trónutódlási harcok során állították szembe a kismemesi családból származó, a Báthoryak által következetesen olahusnak bélyegzett Bekessel.

Bekes Gáspár azonban semmiképpen nem tekinthető homo novusnak, ő már családja második generációját képviselte az erdélyi elitben. Az első, döntő lépést az apa, Bekes László tette meg, akinek a lugosi vicebánságtól egészen a tanácsuraságig ívelt pályája. Az anya, Dési Anna, Doboka megyei köznemesi család sarja volt. Bekes László legidősebb fiát Petrovics Péterhez, János Zsigmond egyik gyámjához adta bejáró inasnak, és a fiú az itt eltöltött két évtized során apródból ura legbizalmasabb emberévé küzdötte fel magát. Petrovics Péter a Szapolyai-ház legnagyobb támasza, korának meghatározó politikusa volt. Aki az ő udvarában élt, az egyaránt kitanulhatta mind a hadakozás, mind a diplomácia fortélyait, személyes kapcsolatba kerülhetett az uralkodócsaláddal és a mindenkori elittel, részese lehetett a kor szellemi pezsgésének, vallási újításainak is. Ebben a politikai-szemlemben nőtt fel Bekes Gáspár is. Hiába lett azonban Petrovics legfontosabb bizalmasa, innen sokáig nem volt számára továbblépés.

A változást Petrovics halála hozta 1557-ben. A Bekes életéről szőtt színes történetek egyike szerint a gyermektelen főúr, hatalmas birtokai és kincsei mellett, legfőbb értéként Bekes Gáspárt is Izabellára és János Zsigmondra „hagyta”, azzal az ajánlással, hogy a tanácskozásban

és a hadakozásban egyaránt rá hallgassanak. Bekes valóban az uralkodói udvarba költözött, de Izabella idejében még nem játszott komoly szerepet. Bekes nem a harcmezőn hívta fel magára a figyelmet, hanem tipikus udvaronci pályát futott be. Bekes és János Zsigmond kapcsolata ezekben az években vált igazán szorosrá, amint azt Forgách Ferenc krónikájában megírta: János Zsigmond Bekes „akaratától egy körömnnyit sem tért el, nem érezte magát jól nélküle, vele étkezett, vele aludt egy hálószobában. Betegsége alatt is éjjel-nappal őt kívánta magához.”

Bizalmi helyzetét kihasználva, Bekes három-négy év alatt hatalmas anyagi és politikai tőkét kovácsolt: volt főkamrás, az erdélyi tizedek bérlője, követként járt a török Portán, kincstartó és tanácsúr lett. Számos kisebb Bihar, Fehér és Kolozs vármegyei birtok mellett adományként megkapta Enyedet, Görgényt, a fogarasi uradalmat, s végül 1571-ben Huszt egyharmadát is. Ezzel Erdély leggazdagabb birtokosa lett. Vagyonát házasságával is tovább gyarapította: 1567-ben feleségül vette Harinnai Farkas Farkas leányát, Annát, aki hamarosan fiút szült neki. Gyors emelkedése közben azonban számos ellenségre tett szert. Haragosainak számát nem is annyira az egyszerű emberi irigység, sokkal inkább valós okok növelték: kíméletlen birtokszerzési akciói során nemcsak kihalt családok jószágait vagy hűtlenség miatt elkobzott javakat szerzett meg, hanem olyan birtokokra is rátette a kezét, amelyeket a jog szerint más, de az udvarban kevésbé befolyásos nemesek követelhettek maguknak. Bekes Gáspár a társasági életben sem találta meg mindig a kellő hangot, és tréfáival sokakat mélyen megsértett. Olyannyira, hogy 1585-ben Bekes neveltje, Gyulai Pál a váradi kapitányhoz írt levelében – amely aztán a fejedelemkorban minden váradi kapitány útmutatójaként szolgált – negatív példaként hozta fel egykori urát és pártfogóját: „A tisztességes nyájasságot és oly tréfát, mely embert meg nem sért, innét ki nem re-

kesztünk, csak jól megismerje ember, ki szereti és ki vészi fel örömet a tréfát, s ki nem; mert sokan elidegenednek embertől, a kedvetlen és megsértő tréfával, mint a szegény Bekes uramtól, ki sok gonosz akarót szerzett vala magának a mód nélkül való tréfával.”

A hatvanas évek végére már egyértelműen Bekes Gáspár volt Erdély külpolitikájának első számú irányítója. A Habsburgok és Erdély konfliktusát először fegyverrel próbálta rendezni, és ehhez megnyerte az északkeleti nemesség nagy részét is. Nevét összefüggésbe hozták Dobó István és Balassa János magyarországi szervezkedésével is. A Porta ellenezte Erdély Habsburg-ellenes fellépését, mivel az előző évben kötötték meg a drinápolyi békét, és a szultán világosan Bekes értésére adta, hogy nem kívánja felújítani a háborúskodást.

Az erdélyi politikai elit egyik legnagyobb féltelme az volt, hogy a sokat betegeskedő János Zsigmond halála után Erdély állami léte is meg fog szűnni, a török bekebelezi az országrészt. Erdély rendjei ezt akár fegyverrel is készek voltak megakadályozni. A harchoz külső segítséget azonban egyedül a magyar királytól várhattak, így érthető, hogy Bekes a már haldokló János Zsigmond nevében, de a török háta mögött és az erdélyi országgyűlés tudta nélkül, a Habsburgokkal kezdett tárgyalni. A cél a két uralkodó és a két országrész viszonyának, határainak rendezése volt, de Bekes számos, János Zsigmondra nézve hátrányos engedelményt tett, mert a háttérben már saját uralkodását készítette elő. 1571 tavaszán ratifikálták a speyeri egyezményt, március 14-én pedig meghalt János Zsigmond.

Az uralkodó halálát az unitárius történetírás az egyházat ért legnagyobb csapások közé sorolja, teljes joggal, mert valóban mély cezúrát és fordulópontot jelentett. Dávid Ferenc és köre ekkor már a saját táborukba sorolták a hitét őszintén vállaló nagyhatalmú tanácsurat, mint ahogy ezt Basilius Istvánnak Bekeshez írt ajánlása is mutatja: „az Fejedelem után oly urakat adott, kik nagy engedelmisséggel hozzá hallgatnak és az Istennek ígését becsülik,

és szeretettel hallgatják és tanulják... Ezen örüljön kedig kiváltképpen te Nagyságod, hogy ez Ur mindenható Isten az üdőt adta érned, melybe ötödik igazán megadta esmerne az egy közbe járó Szent fiának a Christus Jesusnak általa.” Nem csoda, hogy az egyház tőle várta a védelmet, és a hit további terjesztésének biztosítását. Dávid Ferenc 1571 tavaszán egybekötve kiadott két vitairatának ajánlásaiban az elhunyt fejedelem kinyilatkoztatásszerű szavaival bízta a főurat: „...mivel, hogy ő [János Zsigmond] nem Isten, nem is oltalmazhatja az Istennek igazságát, hanem az Istennek önmagának gondja volt eleitől fogva és leszen (úgy mondá) az ő igazságára. Támaszt ő és ad patrónust, ha emberek által oltalmazni akarja, ha pedig nem, ő maga is elég erős arra. Nagyságod is amiképpen kezdte, arra tekéncsen, és az igazságnak utába elő menjen.”

Maga Bekes Gáspár is joggal hihette, hogy jól taktikázott, és Habsburg támogatással elfoglalhatja az erdélyi trónt. Nem számolt azonban a Báthory fivérek hatalmával és ügyes politikájával. Ők éppen a speyeri egyezményt fordították Bekes ellen, és a török haragját, az erdélyi rendek felháborodását felhasználva, valamint családjuk tekintélyét, érdemeit és gazdagságát hangsúlyozva elérték, hogy a májusi országgyűlés Báthory Istvánt válassza uralkodónak.

Bekes nem törődött bele vereségébe. Fogaras várába húzódott, szervezte pártját, és várta az

alkalmat Báthory megbuktatására. I. Miksa Bekest támogatta, s megígérte, hogy ha szükséges, haddal is segíteni fogja. Báthory azonban megelőzte ellenfeleit. A Portán jelentette, hogy Bekes „németté lett”, majd elfoglalta alvinci és enyedi birtokát, végül 1573 októberében Fogarast kezdte ostromolni. Bekesnek sikerült kiszöknie a várból és Bécsbe menekülnie. De csak az életét tudta megmenteni: minden egyéb területen vesztesnek számított: birtokait elvesztette, idegen földön, kegyelemkenyéren kellett élnie, és az év tavaszán még a felesége is meghalt.

– Folytatjuk –

dr. Horn Ildikó

Báthory István

TEOLÓGIAI MŰHELY

Dávid Ferenc világa (2. rész)

Mielőtt elmékedésünket folytatnánk, foglaljuk össze az előző rész tartalmát, mivel fontos, alapvető gondolatokról van szó. Először is, amint Dávid Ferenc művében is kitűnik, a teológia egy kozmológiai elméleten alapszik, amely (1) a világ keletkezésének mikéntjére ad választ és (2) rögtön utána a célját határozza meg, amely az ember hozzá való viszonyáról szól. A kettő pedig szorosan összefügg, mert ember és valóság lélektani egységet alkot.

Dávid Ferencről tehát megtudjuk, hogy: a teremtett világ és benne az ember azért van, hogy ezt a világot megismerje és „a teremtőjét magasztalja”. A továbbiakból azt is megtudtuk, hogy a teremtő egy lelki ítélkező hatalom. A két állítás között egy belső ellentmondást érzünk. Ahhoz, hogy ezt megértsük meg kell ismerkednünk az ember teremtésének történetével.

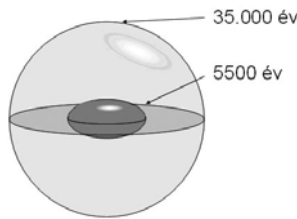
Amint az előző számban említettük, Dávid Ferenc szerint az ember gyakorlatilag a világ teremtésével együtt jött létre, Jézus születése előtt 4000 évvel.¹

Évezredekig hitték így az emberek, és ezen nem csodálkozom. Most, hogy itt ülök a számítógép monitora előtt elgondolom, hogy ha a világ keletkezéséről semmi tudományos ismeretem nem lenne, akkor csak azt tudnám elképzelni, amit tudatosan átéltem megszületésem pillanatától. „Egyszerre” jöttem létre, ahogy egyszerre jött létre a világ a tudatomban. Csak arról tudok, hogy szüleimnek köszönhetem a létem, ők meg az ők szüleinek, és így tovább. Mindannyian értelmes, érzelmes, tudatos emberek. Az meg se fordulna a fejemben, hogy valamelyik ükapám apja egy állat volt!

Márpedig ez következik az evolúció elméletéből, ez az, amit ma tudományként elfogadunk, az iskolában tanultunk, és összhangban áll a többi tudománnyal. Az ember ősei 3 millió évvel ezelőtt már megjelentek, a mai értelemben vett ember, az ún. homo sapiens pedig 35 000 éves.

A Dávid Ferenc által idézett bibliai teremtés-történet több mítosz összeillesztése, ezeket a zsidó nép a különböző kánaáni és mezopotámiai népektől vette át. Amikor az ember gondolkodni kezdett a világ eredetéről már bizonyos tudatossági szintet elért kultúrában élt, amelynek ő lélektani része volt. A saját egyéni tudatossá válása és a kulturális környezetének felfedezése egy és ugyanaz a folyamat. Így érthető, ha a világ teremtésének és az ember tudatossá válásának története egybemosódik.

Következésképpen, a mítosznak van egy lélektani és egy történelmi vonatkozása. Az első örök emberi, lélektani valóságot fejez ki a tér-idő érzékelés egy bizonyos szintjén, amelyet a második, a kulturális környezet behatárol.

Annyi történelmi hi-telességet megengedhetünk azért a bibliai teremtéstörténetnek – és

Dávid Ferencnek – hogy a civilizáció kezdete valóban 5-6000 évre tehető. Ez előtt viszont volt még 30 000 év! Mi történt tehát a „kezdet” előtt? Milyen esemény előzte meg az ember bibliai teremtését?

Az ószövetségi történet szerint a tudatossá válás egy traumatikus élmény eredménye. Dávid Ferenc is foglalkozik ezzel az élménnyel, Ádám és Éva bűnbeesésének a történetével. Ez szerinte az ember teremtésének első szakaszához tartozik.

Amint vallásalapítónk leírja ugyanis, „az volt az Úr titkos akarata”, hogy két szakaszban teremtse meg az embert. Az elsőben megteremtette fizikailag, az ember pedig megromlott „a kígyó miatt”:

„Tehát, amikor az Isten hat nap alatt mindent megteremtett, amint az írás mondja: minden jó volt. A bűn miatt viszont átkozott lett a föld és a halál minden nyavalyával együtt behozatták.”²

Ezért vált szükségessé egy új, lelki teremtés, melyet az Atya Krisztus által vitt véghez:

„E nyavalyáknak megtöréséért, és az ördög minden cselekedetének megrontásáért küldetett a Krisztus.”

¹ Rövid útmutatás (22)

² Rövid útmutatás (40)

Merthogy minden megromlott, „még a menny és a föld is”. Krisztus azonban

„Új eget és földet teremtett, megújítva azokat mibennünk. Mi magunk vagyunk, akiket újjáteremtett.”³

Fiának halála által ugyanis az Isten is kiengeztelődött az emberrel. Ez az újjáteremtés, amely Krisztus újabb, lelki eljövetelekor teljeseedik majd be, és amelyet Dávid Ferenc az 1570-es esztendőre várt.⁴

Számunkra érthetetlen rejtély lehet, hogy miért volt tilos az a vágy és tett, hogy az ember a jót a rossztól meg tudja különböztetni, és miért épp a kígyó és a nő kellett Ádámot erre a tetre rávegye. Az is meglepő lehet, hogy azért rejtőzik el az Úr elől az első emberpár, mert felismeri, hogy mezítelen. Mindenesetre, épp ebből tudja meg az Isten, hogy ettek a gyümölcsből, amit ő megtiltott.

Mindeddig egy kis lélektani intuícióval megsejthetjük miről van szó, de hogy mindez miért volt „halálos” bűn, az viszont eléggé homályos... Dávid Ferenc mindenesetre egyértelműen hangsúlyozza:

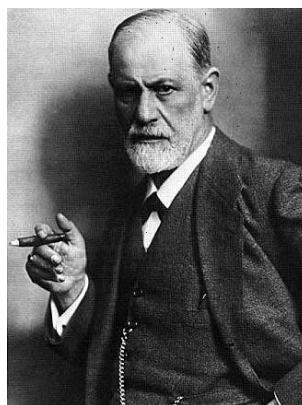
„Hogy pedig ezeket világosabban megérthessük, szükség tudnunk, hogy mi mindannyian meghaltunk és elkárhoztunk. Sőt, pontosabban ebbe a halálba születünk az Istennek ítélete szerint, amiképpen Mózes első könyvének második részében írva van: »Ha eszel a tiltott fának gyümölcséből halálnak halálával kell meghalnod.« Ezért mindannyian bűnben fogantunk és születünk (Zsoltárok 57.).

Halálban és kárhozatban születünk, ezért természetünk szerint mindnyájan meghaltunk, azaz halálos ítélet alatt vagyunk.”

Mi történt tehát az emberré válás folyamatában, milyen „halálos” eseményről számol be a Biblia a teremtés történetben? Mi az a tapasztalat, az ún. „eredendő bűn”, amit Pál apostol fellevenített, és amellyel Dávid Ferenc teljes mértékben azonosult?

³ Rövid útmutatás (19)

⁴ Rövid magyarázat (42)

Ezzel a kérdéssel foglalkozik Sigmund Freud, a mélylélektan megalapítója, aki az ember teremtését már 35 000 év távlatában vizsgálja. Számos művében elemzi a vallásos jelenségeket, mint pl. *Totem és tabu* (1912), *Egy illúzió jövője* (1927), *Rossz közérzet a kultúrában* (1930) cí-

mű könyvekben, de főleg élete lélektani felismeréseit összefoglaló *Mózes és az egyistenhit* (1939) c. művében. Utóbbiban röviden ismerteti elméletét, magyarázatot adva egy ősi traumára, amelyet az embernek feltételezése szerint át kellett élni az állatvilágból való kiválás folyamán.

Mi, unitáriusok, már nagyon távol vagyunk a klasszikus keresztény filozófiától, és nem igazán értjük az „eredendő bűn” fogalmát. Így azt sem, hogy mit jelent a „helyettes elégtétel”, azaz a „kiengesztelés” aktusa. Azt meg végképp nem, hogy hogyan engesztelődhetik ki az „Atya” saját fia halála által, hogy ne is beszéljünk az olyan megfogalmazásról, amely szerint magának Istennek a terve, hogy Krisztus halála által „önmagával az embert kiengesztelje”.

Nem csoda, hiszen ezt maguk a „hagyományos keresztények” sem mindig értik, még akkor sem, ha valós lelki tapasztalatuk van ennek „igazságáról”.

Nem haszontalan tehát – ha már valaki Dávid Ferenc áttanulmányozására adja fejét – hogy megismerkedjen a mélylélektani elméletekkel. Ezek lehetőséget adnak még egy racionális beállítottságú unitáriusnak is, hogy megértse keresztény hagyományát. Annál is inkább, mert ezáltal egy magasabb szintű lélektani ismeretre tesz szert, azaz – Dávid Ferenc szavával élve – az igazság ismeretének magasabb fokára hág.

Mózes és a monoteizmus c. művét Freud sokáig rejtegette fiókjában. 1938 tavaszán menekülnie kellett Bécsből a hitleri uralom térhódítása elől. Angliában talált menedéket és egy nyitottabb kultúrát, amely lehetővé tette, hogy rövid, összefoglaló elméletét kiadja.

Ez az elmélet az egyéni mélylélektan szociológiai alkalmazása, a kultúra és vallás eredetének elmélete. Azt igyekszik kideríteni milyen történelem előtti valós esemény állhat az emberiség vallásos filozófiája mögött.

Ennek kulcsfontosságú jelensége az *elfojtott tudattalan emlék visszatérése*. Az ember egyénisége 5 éves korára kialakul, írja Freud. Ebben

meghatározó fontossággal bírnak a nyelv kialakulása előtti érzelmi élmények. A nyelvtanulás egy ösztönös folyamat, amelynek folyamán a gyermek intuitíven hozza egymással összefüggésbe a fogalmakat, hasonlóképpen minden nyelven. Ugyanígy ösztönösen reagál az ember bizonyos helyzetekre, tárgyakra és személyekre, mintha valami, az emberiség múltjának nyelv előtti korából származó homályos emlék idéződne fel benne.

Az elfojtott élmény visszatérését, mondja Freud, a civilizációs körülmények változása hozhatja magával. Charles Darwin,⁵ James Jasper Atkinson⁶ és Robertson Smith⁷ elméletei megerősítik abban az elképzelésében, hogy az állati kultúrából az emberire való áttérés ára egy *gyilkosság* volt.

Darwin elmélete szerint az ember kezdetben kisebb hordákban élt, egy vezérhím uralma alatt, aki egyeduralmat gyakorolt a nőstények felett, elverte és elűzte azok közeléből a fiakat. J. J. Atkinson antropológus szerint a fiak egy szép napon összefogtak és megölték az apát.

Robertson Smith totem-elmélete alapján Freud feltételezi, hogy a primitív patriarchátust testvér-klán követte. Hogy megőrizték a békét a fiak lemondtak a nőstényekről, és bevezették az exogámia törvényét. Az apa hiányát egy totem-állat pótolta, akitől magukat származtatták, és akinek védelmét igyekeztek elnyerni. Az ősapát jelképező állatot nagy tisztelet és „tabu” övezte, azaz tilos volt őt bántani, rá vadászni. Egyszer egy évben viszont a klán összegyűlt és szertartásos keretek között megismételte a hőstettet: megölte a totem-állatot és felfalta. Senki sem maradhatott ki ebből az ünnepélyből, mert egy törvény megszegését csak a közös megegyezés indokolja.⁸

Freud több száz mítoszt, legendát, népi szokást tanulmányozt át, köztük James G. Frazer *Aranyág* című korszakalkotó művét, mely a totem-lakomát isten-evésnek nevezi.⁹ Freud szerint valószínűleg ez az emberiség legősibb rítusa. Megismétli azt a halálos tettet, amely *megalapítója volt a társadalmi szervezetnek, az erkölcsi törvényeknek és a vallásnak*. A gyilkos-

ság, melyet közös étkezés követett testvérekké tette a fiakat a tettben, egyenlőkké, egyesítve őket ugyanazzal a vérrel. Ugyanakkor, erősítette az atyával való azonosság-tudatukat, a kannibalizmus által az apa erejében részesítve őket.

Ez az elmélet sok kritikát kapott; egyes kutatók szerint Freud csupán „történelmi ruhába öltöztetett egy lélektani intuíciót”.

Valóban, vitatható, hogy szükség van-e történelmi alapot adni egy felismert lélektani törvénynek. Elképzelhetőnek tűnik viszont, hogy az uralkodó apa-állatot a fiak közös erővel eltették láb alól. Ez egy olyan esemény, amihez hasonló az oligarchikus civilizáció történelme folyamán számtalanszor megismétlődött. Hogy fel is falták, ezt inkább a kannibalisztikus hagyománnyal rendelkező törzsek esetében tudom elképzelni. Tény, hogy új „mítosszal” állunk szemben,¹⁰ amely illeszkedik a kor tudományos világképébe. Ugyanaz a szerepe, mint minden mítosznak: leírni és megértetni az emberi lét lelki dimenzióit. Hogy ez mennyiben sikerül – lássuk tovább az elméletet.

Freud szerint a kultúra további fejlődése több fokozaton ment át, amelyben a totem-állat helyét elfoglalja az ember-isten (lásd az egyiptomi kultúrát). Az átmenetnek több változata létezik. Néha az isten az állat fejét hordozza, máskor ő maga az állat. Van, hogy leöli az állatot és a nevét a magáéhoz csatolja.

Amint a törzsek nagyobb szövetségekben egyesültek, úgy szerveződtek az istenek családokba és hierarchiákba. Gyakran kiemelkedett egy isten a többi közül, uralva istenek és emberek világát.

Egyiptom a Krisztus előtti 14. században világhuralmat ért el. Ennek következményeként az 1375-ben trónra kerülő IV. Amenhotep fáraó

radikális reformot hajtott végre. Betiltotta a népe által annyira kedvelt halottkultuszt, és Ozirisszel együtt minden egyéb istent és szellemet. Az általa bevezetett elvont, kiábrázolhatatlan¹¹ Aton napisten kultusza csak 7 évig tartott. A fáraó halála után lázadás tört ki, híveit elűzték, az istenek kultuszát visszaállították; az Ehnaton nevet felvett fáraó és Aton emlékét pedig vésőkkel is igyekeztek a történelemből eltüntetni.

¹⁰ Freud megjegyzi, hogy több száz év alatt sokszor lejátszódott eseményről van szó, az elmélet viszont úgy beszél el, tömörítve, mint egyszeri eseményt.

¹¹ Freud felhívja a figyelmet a zsidó vallásból feltűnően hiányzó túlvilági életről szóló tanításra és Jáhvé kiábrázolásának szigorú tiltására.

⁵ Charles Darwin, *The Descent of Man* (1871)

⁶ James Jasper Atkinson, a családi erkölcs, a totemek és a házassági szabályok eredetét kutatja. *Primal Law (Ósi törvény, 1903)* c. művében a primitív hordát „küklpsz családnak” nevezi, amelyben a legidősebb és legerősebb hím távol tartotta a fiakat, megelőzve ezzel a promiszkuitást.

⁷ William Robertson Smith, skót Kelet- és Ószövetség-kutató, teológia tanár, lelkész, az *Encyclopaedia Britannica* szerzője. *The Religions of the Semites (A sémiták vallásai, 1894)* c. művét az összehasonlító vallástudomány megalapozásának tekintik. Az ő totem-lakoma leírása alapján hozza azt Freud összefüggésbe – számos további kutatóra való hivatkozással – a keresztény úrvacsorával. (*Moses and Monotheism, 1939, New York, 168. old.*)

⁸ *Moses and Monotheism, 1939, New York, 102. old.*

⁹ James G. Frazer: *Az aranyág*, Budapest, 1993, 310. oldal

Freud feltételezése szerint a reformer fáraó által bevezetett, viláгурalmat jelképező mono-teizmust vették át a kivándorló zsidó törzsek, akiknek vezére egy, a fáraó köréhez tartozó, me-nekülni kénytelen főember.

Az egy istenben való hit bevezetése, állítja Freud, lélektanilag egy ősi állapot visszaállítá-sát: az ősapa hatalmát és ezzel együtt a hozzá fűződő érzelmek felidézését jelenti. A Sinai he-gyi történet a törvény kihirdetésével érzéklete-sen fejezi ezt ki: a kiválasztottságért való hála és gyerekes elragadtatás érzését, de a sötét em-lékek, az ellenszenv visszatérését is.

A régi/új istent Mózes hozta vissza, akiről Freud feltételezi, hogy egyiptomi volt, és a fáraó családjához tartozott.¹² Ő az, aki a héber törzse-ket kiválasztotta, „választott néppé” tette.

Amennyire hízegő és felemelő volt ez a tudat a primitív nép számára, épp annyira volt veszé-lyes Mózes számára. Freud szerint ugyanis a történelem megismételte önmagát: a zsidó nép fellázadt az elvont, kiábrázolhatatlan Aton is-ten szigorú tilalmai ellen és megölte Mózes-t. Mózes háza népével, a lévítákkal¹³ tovább vándorló törzsek Quades-nál egy rokon sémita nép-csoporttal társultak, elfogadva annak vezérét és istenét, Jáhvét, a dühöngő vulkánistent.

Letelepedés után a héber törzsek bekerültek a kánaáni kultúrák hatáskörébe, átvették iste-neiket és kultuszaikat. A későbbi korokban, mi-kor mind nehezebb lett a zsidó nép sorsa, a bűn-tudat fokozatosan visszavezetett az egy isten-hez. Ezekben a századokban került sor a szájha-gyomány rögzítésére is, amikor már összeolvadt a két vezér emléke.¹⁴

Mózes istenében tehát újra visszatért a meg-nyilkolt Nagy Ősapa, az iránta való ellenszenv pedig a bűntudatban, amelyet a próféták száza-dokon keresztül tápláltak, a népet hibáztatva a szerencsétlenségeikért és az elmaradó isteni se-gítségért.

Mivel egy egyetemes lélektani problémáról van szó ez a bűntudat nem korlátozódott a zsi-dóságra, jellemző volt az akkori mediterrán né-pek vallásos érzelmvilágára, mondja Freud. Egy általános bizonytalanság, a szerencsétlen-

¹² James Henry Breasted (1865–935) amerikai archeológus és történész elméletét is idézi, amely szerint a Mózes név az egyip-tomi „mose” = gyerek szóból származik, amely gyakran szerepel a fáraók nevében. Pl. Thot-mose (Tutmózsizs), v. Ra-mose (Ram-szesz). Jelentése: „Thot, ill. Ra isten gyereket adott.” (I.m. 5. old.)

¹³ Freud szerint a lévíták egyiptomi eredetűre utal az is, hogy nem volt saját területük Kánaánban, mint a többi törzsnek.

¹⁴ A különböző nevek jelzik feltételezett egyiptomi (Adonai), és quadesi (Jahvé) ill. kánaáni (El, Elohim) eredetét. Freud meg-jegyzi, hogy nem illetékes nyelvészeti következtetéseket levonni, de idézi az Aton nevével való érdekes hasonlóságot: „*Schema Jisroel Adonai Elohenu Adonai Echod.*” (Halljad Izráel, az Úr a te istened egy Úr!) *Moses and Monotheism*, 27. oldal.

¹⁵ Gondoljuk itt elsősorban a római cirkuszok ember-életet megvető kegyetlenségére.

ség homályos előérzete uralkodott az ókori vi-lágban, melyet a modern történészek a gö-rög-római kultúra kioregedésével magyaráz-nak.¹⁵

Így érthető a zsidó származású római állampolgárban, a Tarsus-i Saulban felidéződő emlék – „Azért vagyunk ilyen boldogtalanok, mert megöltük istent, az Atyát!” – kifejezése egy ellentmon-dásos örömezenetben: „*Fel-mentést kaptunk, mert egyikünk feláldozta éle-tét, hogy elégtételt adjon a mi bűneinkért.*”

Ezzel Pál által megtörténik egy lélektani probléma részleges megoldása. Az ősapa gyil-kosságról itt nincsen szó, de az emberáldozat csakis egy gyilkosságért lehet kiengesztelő elég-tétel. A történelmi valósággal pedig további kapcsolatot létesít a felismerés, hogy a rituális áldozat „Isten fia” volt.

A zsidó kiválasztottság-érzést tehát felvál-totta a bűn alól való felmentettség érzése, a tör-ténelmi valóság pedig, ami mögötte volt erőt adott neki. „Mi beismertük a bűnt, tehát fel-mentést kaptunk!” Ez Freud szerint a keresz-tény dogma hatásának lélektani magyarázata.

Az új vallás figyelemre méltó eredményeket ért el az apa-fiú ambivalens viszony problémá-jának kezelésében, írja tovább. A keresztény ta-nítás lényege az Atyával való kiengesztelődés élménye. Ebben az eseményben viszont jelentős szerepet kapott a Fiú áldozata, aki magára vette a bűnt és így maga is istenné vált az Atya mel-lett. Végül azonosult az Atyával, így az eredeti Atya-vallás helyét a kereszténységben átvette a Fiú-vallás.

A végzet beteljesült, összegzi elméletét Fre-ud, *a fiú újra eltávolította az apát...*

* * *

Míg Jézus tanításáról alig van említés Dávid Ferenc műveiben, annál több van viszont Pál apostoléről, arról, hogy Jézus Krisztus engesz-telő áldozat a mi bűneinkért. Nyomatékosan hangsúlyozza:

„*Pál apostol tanítását fogadd el, mert ez igé-ket ugyanolyan értelemben használja: megbékél-tetni, megengesztelni (...) Jegyezd meg azt is, hogy [Krisztus] mindenek feje, még az angya-loknak is (Kolossé 2.). Általa mindenki megtart-atik.*”

Freud elmélete tehát minderre érdekes fényt vet. Világos, követhető, lélektanilag belátható, még ha kétségeink lennének is ennek a tudomá-nyos mítosznak a történelmi alapjáról, illetve szükségességéről.

Ez utóbbi volt az egyik ok, amiért legjelesebb tanítványa, Jung szakított mesterével. Az ő el-

mélete ott kezdődik, ahol a Freudé végződik, annál a problémánál, amellyel Dávid Ferenc is a legtöbbet viaskodik: az Atya és a Fiú azonosságának kérdésénél:

„Ahogyan senki a feje nélkül meg nem állhat, úgy még Krisztus maga sem, kinek feje az Atya Isten – amint szent Pál első Korintusbeliekhez írt levelének tizenegyedik részében írja. Sem a gyülekezet, mert annak feje Krisztus.”

Éveken keresztül vallottam és hirdettem egy olyan filozófiai és vallásos elméletet, amelyet humanizmusnak neveztem, és amely inkább ember-centrikus volt, mint Isten-centrikus. Eszerint az emberben megvan a képesség az üdvösség elérésére, csupán használnia kell azt.

Tagadtam, hogy ezen a téren a világegyetem természetéről szóló elképzelések fontosak lennének. Úgy gondoltam, hogy az ember dolga az – függetlenül attól, hogy hisz-e Istenben vagy sem – hogy értelmét és erejét használja egyéni képességeinek kifejlesztésében, annak határáig, és létrehozson egy olyan társadalmi rendszert, amelyben ez könnyen megvalósítható. Hittem abban, hogy amennyiben minden eszmét, módszert és értéket – amit felismertünk és elértünk a tudományos kutatások, filozófiák, vallások, művészetek és a modern kutató elme gyakorlati tapasztalatainak eredményeként – okosan fel tudunk használni társas életünkben, iskoláink működtetésében, kormányzási módszerünkben, iparunk üzemeltetésében, akkor kiküszöbölhetünk mindent, ami az emberiség létét veszélyezteti. Legfontosabb dolgunk, hogy felismerjük a még felhasználatlan életerőt és képességeket az emberi természetben és a civilizációban, és hasznos elképzeléseket javasoljunk ezek kiaknázására.

Ez a filozófia nem vak optimizmus, és nem is a sötét kétségek filozófiája, hanem kifejezi a hitet abban, hogy mi magunk vagyunk a jövőnk mérnökei, és a környezetünkben, illetve természetünkben rejlő bizonyos korlátokon belül vágyainknak megfelelően tudjuk ezt a jövőt alakítani. Én magam úgy láttam, hogy a világegyetem közömbös minden emberi és erkölcsi érték iránt, és úgy éreztem, hogy biztonsággal mellőzhetjük Isten eszméjét és minden hatást, ami az embert kívülről érheti.

Tehát magabiztosan haladtam e jelszó alatt: „Nem ismerhetjük meg a Végtelent, elég számunkra szeretni és szolgálni az emberiséget.” Ennek értelmében elvettem mindenféle teizmust, és problémáink megoldásában majdnem teljes mértékben a tudományra támaszkodtam – legalábbis a tudományos módszerre – és hittem abban, hogy e módszer segítségével ön-erőnkől felépíthetjük a „szép új világot”.

Junggal figyelmünk a „belső” eseményekre terelődik, oda, ahová azt Dávid Ferenc is igyekszik terelni: hogyan „tarttatik”, ill. „áll meg” mindenki a kiengesztelődés hitében, és ezt hogyan jelképezi az úrvacsora.

Ez viszont már egy következő tanulmány témája, amelyből majd megtudjuk miért harapja a saját farkát a kígyó...

Gazdag Árpád

Továbbra is hiszem, hogy érvényes e program pozitív része – az emberi élet gazdagságának kibontakoztatása, annak minden formájában – de a negatív oldala, amelyben e szemlélet elzárkózik minden kozmikus kapcsolattól, és megtagad vagy mellőz minden hatást az emberen kívül, nagyon rövidlátó és terméketlen hozzáállás.

Belátom most már, hogy bizalmam a tudományban, az értelemben, továbbá megvetésem mindenféle intuitív megérzés és kézzel nem fogható érték iránt – amelyek a művészetek és a vallás lényegét jelentik – nagy tévedés volt. Habár ez a filozófia jó szolgálatot tett tiltakozási mozgalmamban az arrogáns és dogmatikusá vált teológiai megrögzöttség, illetve szervezeti hierarchizmus ellen, ideje lejárt.

John H. Dietrich: Gondolatok Istenről

Az utóbbi pár évben életfelfogásom és vallássosságom lényeges, mondhatnám drámai változáson ment át. Az

alábbiakban megpróbálom bemutatni e változásokat, főleg azokat, amelyek Isten teremtő erejével kapcsolatos elképzeléseimre vonatkoznak, arra az erőre, amely az egész univerzum ereje, önmagunkat is beleértve.

Nem szándékozom tanulmányt írni Istenről, mert nem foglalkozom számos kérdéssel, amely e problémakör része, és amely mostanában az emberek többségét érdekli; de szeretném bemutatni néhány gondolatomat, amelyeket időről időre felelevenítetek, akkor is, ha tele vannak ellentmondással és ismétléssel. Elképzelésem tulajdonképpen még mindig nagyon sok ponton ellenkezik a logika törvényeivel.

Isten – mint Végső Valóság – az emberi megismerés határán túl van, így nem szándékom meghatározni azt, vagy állítani, hogy ismerem, csupán szerényen vallom Szent Pállal, hogy kevesem „ha talán kitapogathatnám és megtalálhatnám” őt.

Elvetek tehát minden dogmatikus magabiztosságot. Még csak azt sem állítom, hogy felfedeztem valamit. De kutatok, keresek... Egy véges intelligencia vagyok, mely igyekszik kinyúlni a végtelen valóságba. És minél előrébb jutok, annál inkább tudatosul bennem az az elképzelhetetlen mélység, mely ismereteink határán túl van. Az ember megpróbálja kifejezni a hozzá fű-

zódó viszonyát jelképekkel és mítoszokkal, melyeken keresztül kapcsolatba kerülhet vele, de ezt nem szabad azonosítanunk a mögötte lévő valósággal.

Néha bepillantást nyerünk a misztérium lepelle mögé a tudományos kutatás eredményeiben, gyakrabban a misztikusok intuícióiban, de egy igazán alázatos és őszinte ember sem állíthatja, hogy kifejtett elképzelése megfelel a valóságnak.

Az ateizmusra utaló „agnosztikus” jelzőnek az utóbbi időben rossz híre van, de mint ilyen ugyanakkor megvédhető hozzáállás, mivel az igazság az, hogy mindenki agnosztikus, vagyis senkinek sincs egy végső ismerete a lét nagy misztériumáról – akár belátja ezt, akár nem. Még a legkonkrétabb elképzelés sem egyéb, mint az ember szellemi kreativitásának eredménye, és lehet, hogy egyáltalán nem felel meg a Végső Valóságnak.

Ezek az elképzelések általában vágyfantáziánk képei. Fichte német filozófus mondta egyszer: „Minden Isten-elképzelés szükségszerűen bálvány”, ami azt jelenti, hogy az istenek, amelyekben az emberek bizonyos korokban hittek, sohasem az igazi Isten volt, habár jelképezték a valóságot.

Jupiter, Jehova és a többi isten is csupán a fantázia szüleményei voltak, de különböző mértékben magát a valóságot szimbolizálták. Konkretizált jelképei voltak annak a nagy Valóságnak, amely messze túl van a véges elme határain.

Ezek tehát metafórák, melyeket jelképesen és nem szó szerint kell érteni. A metafora egy tisztán képzeletbeli dolgot jelöl, de ugyanakkor a valóságot jelképezi, és így ugyanaz a szerepe az emberi elme számára, mint magának a valóságnak. Mindez ugyanúgy érvényes a legújabb Isten-elképzelésekre, mint a legkorábbiakra.

Mivel igen sok és változó meghatározása van az Isten-ideának, az ember vonakodik bármelyiket Istennek fogadni el a félreértések miatt, amik ehhez a fogalomhoz tapadnak az általánosan elfogadott és gyakran nagyon felületes megfogalmazások miatt. Mindenkinek az elképzelése különböző, és mikor valaki az Isten szót említi, az ember feltételezi, hogy az illető az ő saját Isten-elképzelésére gondol, amely egyáltalán nem biztos, hogy igaz, tulajdonképpen sohasem teljesen igaz.

Ezt a gondolatot Matthew Arnold másképpen fejezi ki. Ő a költészet nyelvére fordította le, és így fogalmaz: az Isten-fogalom a költői nyelvhez tartozik. A legmegfelelőbb nyelv, amelyen Istenről lehet beszélni az a költői ékesszólás nyelve; az a nyelv, amelynek a tárgya egy olyan jelenség, amit nem lehet tudományosan leírni, és így ez nem is lehet pontos és találó.

Stace¹ professzor szintén kihangsúlyozza, hogy a különböző krédók és koncepciók csupán jelképei valaminek, amit teljesen nem tudunk felfogni. Ezt a gondolatot részletesen kifejti az *Idő és örökkévalóság*², valamint *A vallás és a modern elme*³ c. műveiben.

Ennek ellenére, mindnyájunknak kell legyen valamilyen Isten-fogalma, ha egyáltalán gondolkodni akarunk Istenről.

Legtöbb ember személyként képzei őt el. Mivelhogy emberek vagyunk, emberi fogalmakkal kell gondolkodnunk. Nem tudunk teljes mértékben szabadulni ettől az antropomorfizmustól, mivelhogy gyakorlatilag az emberi tapasztalataink korlátain belül gondolkodunk. De nincs ezzel semmi baj mindaddig, amíg tudatában vagyunk, hogy a költői képzelet nem tudomány. Hasonlít némileg ahhoz, mikor úgy beszélünk e bolygóról, amelyből kinőttünk, és amely éltet, mint az „Anyaföldről”⁴. Belátjuk, hogy ez egy költői kifejezés, nem tudományos leírás. Ugyanígy kell tennünk, mikor Isten személyéről beszélünk, mint „atyáról”.

Istennek személyességet tulajdonítani lehet, hogy nem megfelelő, de ennek ellenére jobb, mint tagadni azt. Mikor emberi fogalmakkal beszélünk róla, akkor értelmi képességeink határait ismerjük el – habár e költői kifejezésmódot ugyanakkor kevésbé tartjuk hamisnak, mint az elvont, személytelen fogalmakat.

Martineau⁵ mondotta: „A vallás lényege és kezdete az, mikor felismerjük, hogy minden Istenről szóló elképzelésünk és magyarázatunk hamis, ennek ellenére sokkal igazabb, mint bármilyen hitetlenség vagy elhallgatás. Amennyiben viszont már bevallottuk tudatlanságunkat, megpróbálhatjuk azután kifejezni gondolatainkat – mégha szegényes és legkevésbé megfelelő nyelvezettel is.”

Mindannyian képességeink szerint fogalmazzuk meg Isten-elképzelésünket, és mivel személyiségek vagyunk, teljesen természetes, hogy a legtöbb ember személyes formában gondolkodik Istenről.

Természetesen, nagyon sok ilyen elképzelés igen elnagyolt, de még Einstein is, mikor így ír: „A természet összhangja olyan felsőbb rendű intelligenciára utal, hogy ehhez képest minden emberi rendszeralkotó képesség és próbálkozás

¹ Walter Terence Stace (1886–1967) a Princeton University (New Jersey) filozófia professzora, az Amerikai Filozófiai Társaság elnöke, a miszticizmus filozófiai megértésének úttörője. „Isten vagy misztérium vagy semmi. Bizonyítékot kérni Isten léteiről olyan, mintha a szép létezésére kérnénk bizonyítékot. Isten éppúgy nem található meg a távcsövek fókuszában, aminthogy nem található meg a szillogizmusokban sem.”

² *Time and Eternity* (1952)

³ *Religion and the Modern Mind* (1952)

⁴ „Mother Earth”

⁵ James Martineau (1805–1900), angol filozófus, Dublin unitárius másodlelkésze (1828–1832), 45 évig Manchester New College filozófia és politikai gazdaságtan tanára, 12 évig a londoni Little Portland Street Chapel unitárius lelkésze

bárgyú utánzás.” – akkor ő is személyes jelzővel ruházza fel „a Jelenség mögötti Erőt”.

Tehát, mikor az emberek Istenről, mint Atyáról beszélnek, akkor ezt úgy értem, mint mikor az Anya-Földről beszélnek. Mindkettő költészet és nem tudomány, jelkép és nem a valóság.

Fontos, hogy ne azonosítsuk elképzeléseinket a valósággal, hanem viszonyuljunk hozzá úgy, mint a valóság jelképéhez, és így több türelemmel fogják az emberek a mi eltérő elképzelésünket fogadni. Akkor kezdődnek a problémák, mikor állítjuk, hogy a mi Isten-fogalmunk maga az Isten.

Engem az úgynevezett Isten-bizonyítékok nem érdekelnék. A klasszikusak ezek közül: a kozmológiai (eredendő ok), a teleológiai (a világ tervezettsége), és az ontológiai (szükségszerűség elve).

Ezek egyáltalán nem bizonyítanak semmit. Önmagukba visszamutató érvek, amik az első logikai próbán összeomlanak. Az újabbak, mint a függőség érzése, védelemre való igény, a végső jóra való ösztönös törekvés, a lelkiismeret vagy kötelességtudat, meg a lehetetlensége annak, hogy Isten létét cáfoljuk, mindezek egyformán érvénytelenek.

Tény, hogy Isten léte nem bizonyítható, nem írható le, és nem érthető meg észérvek segítségével. Csupán nem-rationális, intuitív módon, mint ahogyan Ștace professzor és mások is kihangsúlyozták. Őt inkább megérezni és tapasztalni kell, mint elgondolni és érvelni róla.

Így éreztem én is meg végül, hogy van egy spirituális erő a világegyetemben, amely tulajdonképpen az az elemi erő, amely az egész univerzum dinamizmusa, létünk alapja, amelynek terméke vagyok – egy töredékes és személyes része.

Nem próbálom meghatározni, de még a hatását sem próbálom leírni, de hiszem, hogy meditáció és önreflexió által megtapasztalhatjuk a létét és összhangba kerülhetünk vele.

Meggyőződésem, hogy ez a mindent-átható és mindent-átfogó szellemi erő, az evolúció és az emberi történelem mély- és csúcspontjai ellenére lassan de biztosan a tökéletességre jut minden formában.

Törekednünk kell, hogy mindinkább tudatában legyünk a ténynek, hogy létünk minden pillanatában egy mindent átfogó és mindenütt jelen lévő erő táplál, fenntart, mozgat és ösztönöz mind jobb dolgok elérésére, és igazodnunk kell hozzá. A kapcsolat ezzel a végső, elemi lelki erővel az, amit spirituális életnek nevezünk, amely az erkölcsi és emberi értékek megvalósulásához vezet, a lelkiség lényegéhez – amelyet a világ manapság annyira nélkülöz.

Természetesen ez felveti a zavarba ejtő kérdést, hogy vajon van-e célja az univerzumnak. Vajon ez az erő tudatosan törekszik-e egy előre meghatározott „távoli, isteni esemény” megva-

lósulására? Ez az a kérdés, amelyet nem lehet dogmatikus válasszal megválaszolni, akár pozitív akár negatív értelemben.

Nem tudom, hogy van-e valami célja a világnak, abban az értelemben, ahogy ezt a szót használjuk, de meg vagyok győződve, hogy van legalább egy irány, egy előre-hajtó elv, amit Lotze⁶ „a fejlődés dallamának” hívott. Ez az, amit a modern filozófia „teremtő fejlődésnek” nevez és amelyet Lecomte de Noüy⁷ *Az ember végzete*⁸ c. művében az evolúció végső termékének tart: a tökéletesen spirituális lény.

Röviden összefoglalva, arra a következtetésre jutottam, hogy életünk ezen a bolygón nem csupán a véletlen játéka, vagy az események szerencsés egybeesésének eredménye. E folyamat mögött és ennek részeként volt egy organikus törekvés egy eszmei végeredmény fele, és ez legalábbis egyik tulajdonsága annak a valóságnak, amelyet Istennek hívunk.

Ez felveti a további kérdést, hogy vajon Isten tökéletes, abszolút, vagy fejlődő valóság. Régen természetes volt, hogy az ember Istenről, mint abszolút egyeduralkodóról gondolkodott, aki mindentudó és mindenható. Számára a világ egy befejezett alkotás, amely valamikor megteremtett, és azóta a lerögzített törvények szerint működik.

Hatalmas változás következett be az emberi gondolkodásban, amikor az evolúció elmélete megszületett. Megtanultuk, hogy a világegyetem nem végleges és nem statikus, hanem egy organikus világ, amely folyamatosan nő és változik. A régi mechanisztikus elképzelés helyét a szerkezetéről, amely rögzített törvények alapján működik átvette a kibomló virág jelképe.

John Fiske⁹ a világnézetünkben bekövetkezett változást így írja le: „Paley¹⁰ óramű-jelképének... helyét elfoglalta egy virág. Az univerzum nem egy szerkezet, hanem egy élőlény, mely az életelvet magában hordozza. Nem teremtve volt, hanem kifejlődött.”

A világ tehát minden szinten behatárolt, tökéletlen, hiányos. Miért ne feltételezhetnénk, hogy Isten hasonlatos az ő világegyeteméhez? Lehet, hogy¹¹

⁶ Rudolf Hermann Lotze (1817–1881), német filozófus, egyetemi tanár, a 19. század második felének egyik legbefolyosabb filozófusa. Álláspontját „etikai teleológiának” nevezte, az etikát a metafizika kiindulópontjának tekintette. A természet mechanizmusában az ok és okozat kapcsolata a morális ideák világának megvalósulása.

⁷ Pierre Lecomte du Noüy (1883–1947) francia biofizikus és filozófus. A Rockefeller Intézet tagja, a Pasteur Intézet biofizika tagozatának elnöke.

⁸ Megjelent 1947-ben.

⁹ John Fiske (1842–1901), amerikai filozófus és történész. Darwin munkájának népszerűsítője és filozófiai értelmezője.

¹⁰ William Paley (1743–1805) angol keresztény apológéta, filozófus. Legismertebb művében (*Natural Theology*) a világot egy óraműhöz hasonlítja, ezzel illusztrálva Isten létének teleológiai, azaz a világ tervezettségének elképzelését.

¹¹ A tanulmány itt ér véget. Fordította és jegyzetekkel ellátta: Gazdag Árpád

Unitárius felekezeti népoktatás Nagyernyében, a 17. században

(Hány éves az ernyei iskola?)

1976-ban ünnepeltük a nagyernyei iskola fennállásának 275. évfordulóját, majd 2001-ben a 300.-at. Úgy tudtuk, hogy az első iskolamester, Zilahi János, 1701-ben kezdte el működését falunkban, mint református felekezeti tanító és az első „schola ház” említése 1702-ből származik.

A nagyernyei iskola és népoktatás azonban ennél sokkal régebbi! Népoktatás falunkban valószínűleg már a reformáció elterjedése előtt is működött a római-katolikus plébánia keretén belül, de az 1550-es évek második felében elterjedő unitarizmus kedvezően befolyásolta annak fejlődését (vagy továbbfejlődését). Az unitarizmus tanai termékeny talajra találtak Nagyernyében: a 16. század végén és a 17. század elején az egész falu ezen a hiten élt.

Az unitárius egyház kezdettől fogva támogatta az oktatás ügyét és nagy áldozatkészséggel felkarolta azt. Az egyházközségi népiskolákat a protestáns iskolák mintájára szervezték.

Legújabb kutatásaink azt bizonyítják, hogy Nagyernyében már az 1600-as évek elején unitárius felekezeti népiskola működött. Marosziek peres iratainak jegyzékében két nagyernyei iskolatanító neve is felmerül. 1636-ban Szabó Literatti Mihály az ernyei iskola „rektora”, derül ki egy okiratból. A latin nyelvű bejegyzés pontosan így hangzik: „Michealis Literatti alias Zabo Rectoris Scholi NagyErniensi...”¹

A következő perbefogott ernyei tanító, akinek nevével találkozunk Köpetzi Bálint, 1643-ban. Az okiratban így jelenik meg: „Balintini Köpetzi Rect. Scholi NagyErniensi...”²

A nagyernyei unitáriusok és reformátusok között 1667-re tetőpontjára érő viszályokat I. Apafi Mihály fejedelem próbálja csillapítani egy rendelet erejű levelével. A Nagyernyébe küldött levél arra szólítja fel az itteni unitáriusokat, hogy engedjék meg a reformátusoknak is, hogy prédikátort tartsanak maguknak a faluban,

¹ Román Országos Levéltár Maros Megyei Igazgatósága, fond: Marosziek Levéltára (Scaunul Mureş), seria: Protokollumok (Protocoale juridice), nr. 2, f. 358.

² U. o. f. 660.

mert ha nem „meg fognak busulni”. A levélben arra is kitér a fejedelem, hogy „...azon helyben annak előtte az unitáriusok felesen lévén... mesterük vagyon...”³ Ime tehát, egy újabb bizonyíték arra, hogy a 17. század elején az ernyei unitáriusok tanítót tartottak.

Az 1684-ben történt esperesi vizitáció jegyzőkönyvéből is kiderül, hogy „schola mester” működött Ernnyében. Néhány részlet a jegyzőkönyv tartalmából:

- Felszólítják az „eklésia” tagjait, hogy mindenki építse meg a maga részét a cinteremben, valamint a pap és a mester házai körüli javításokat hajtsák végre.

- Azon a napon, melyet az „eccla” kijelöl, mindenki szolgáltatassa be a búzabért a pap és a mester számára.

- Csináltassanak illendő záros ajtót a cinteremre, „...az schola mester is be téve tartsa, és se preadicator, se mester az ott való fűnek vagy sarjunak megételére marhájokat be ne hajtsák...”

- „Mivel a scholamester maga sem tagadja, hogy pénzt ki adván költsön uzsorát veszen reája...” – ezért megintik, hogy ha mégegyszer előfordul szigorúan megbüntetik.⁴

1693-ban a Generális Vizitáció megjegyzi az egyházi földek összeírása alkalmával, hogy „... az János deák sírjában egy darab rét a Mesteré...”⁵

A fennebb felsorolt adatok nem teljeseek, de még így is bizonyítják, hogy Nagyernye lakói már az 1600-as évek folyamán is iskolát működtek és tanítót (mestert) tartottak.

Nemes Gyula
helytörténész

³ I. Apafi Mihály 1676 januárjában keltezett levele. A Nagyernyei Református Egyházközség levéltárában. Szám nélküli iratok, 1638–1799.

⁴ *Keresztény Magvető* 1901, 42. o., nagyernyei Kelemen Lajos történész közlése: A Marosköri Unitar. Esperesség visitatori végzései.

⁵ Szabó T. Attila *erdélyi történeti helynévgyűjtése. Maros-Torda megye*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közlése Hajdú Mihály és Sófalvi Krisztina. Budapest, 2005, (Unit. Egyh. köz. It. Gen. Vis. 90–91), 501 o.

Kedei Mózes: *Kapcsolatok...*

Május 14-én a székelyudvarhelyi belvárosi unitárius templom melletti Kriza János Szeretetotthonban mutattuk be Kedei Mózes *Kapcsolatok...* című, frissen megjelent könyvét, amely az unitárius egyházközség és a Litera-Veres Könyvkiadó gondozásában került ki a sajtó alól.

Ennek a munkának első felmutatása öröm és egyben ünnep szerzőnek és olvasónak, mert olyan kiadványról van szó, amelyik a derülést, az egymás elfogadását, az Istenbe és életbe vetett hitet erősíti bennünk. Törzsanyaga két nagy témát fog át. Először – és ez a kiadvány terjedelmesebb része – egy-egy érzésről, élethelyzetről szóló rövid, tömören megfogalmazott gondolatok következnek. A szerző azokat az érzéseket tűzte tolla hegyére, amelyek minden ember életében fontos szerepet kapnak. Meghatározzák a mindennapjainkat, uralják a családunkhoz, rokonainkhoz, barátainkhoz és munkatársainkhoz fűződő kapcsolatunkat. Ezt az előszóban így fogalmazta meg: „Közösségben éljük meg a szeretetet, gyűlöletet, örömet, bánatot, jóságot, gonoszságot, szépséget, igazságot, önzést, nagylelkűséget, boldogságot, boldogtalanságot, kísértést, küzdelmet...” És ezekhez, csak tallózva, még hozzásorolhatjuk a következőket: család, munka, barátság, boldogság, igazság, küzdelem, szépség.

E pozitív jelentéstartalmak mellett legtöbbször ott vannak azok is, amelyek kétséget keltenek bennünk vagy fájdalmat okoznak, vagyis negatívak. Ebből a könyvből nem hiányozhatnak ezek sem. Ilyen címeket találunk: *Bosszú, Ellenségeink, Gonoszság, Halál, Magány, Nyomor, Részvét, Szakítás*. Kedei Mózes ezzel azt jelzi, hogy az életünk teljességét csak e két háttár között valósíthatjuk meg. Néha meg együtt láttatja a jót és a kedvezőtlent, erről árulkodik az olyan cím, mint *Szerencse – szerencsétlenség*, illetve *Szeretet – önzés*.

Bármennyire is függünk a minket körülvevőktől, bármennyire is szeretünk közösséghez tartozni, saját lelkünk szűrőjén keresztül jutnak el hozzánk a környező világ ingerei: az érzések, hangulatok. És egyénként éljük az ünnepeket, hétköznapiakat egyaránt. Ennek örömei uralják azokat a leírt gondolatokat, amelyek, többek közt, a következő címeket kapták: *A kert, Az öröm forrásai, A lélek szeme, Az arc, Az örömszerzés ideje, Mindenkitől lehet tanulni, Szavaink hitele, Nem értem, Nem vagyunk tökéletesek, Ne szégyelld a szenvedést* – és még több más.

A *Szekusdossziém kapcsán* cím nem mindennapi témát jelez. Visszapillantás abba a múltba, olyan nyomok és dokumentumok által, amik felkorbácsolják az érzelmeket, indulatokat, mégis a szerző – részben hivatása, másrészt pedig természete és világlátása miatt – írásában úgymond pontot tesz az ügyre, tehát Kedei Mózes egykori megfigyelt örökre lezárja ezt a témát, megbocsájtással és némi derúvel. A jelentésekben pedig olyan részletek is felbukkannak, amiket ma már humorral lehet kezelni. Teljesen személyes, elevenbe vágó múltbeli nyomatokat nehéz félretenni. Aki viszont a szószékről hirdeti, annak talán könnyebben sikerült a krisztusi magatartást, a megbocsátást gyakorolni.

Alkalomhoz köthető több írás ebben a kötetben, mert könyvekről, a humor szerepéről, a stresszről, a kapcsolatokról, a népszerűségről vagy éppen az utazásról esik szó bennük. Hogy megsejtsük ezek a jegyzetszerű rövid írások milyen értéket képviselnek, példaként a ballagó diákokkal kapcsolatos részből idézek. Ezt olvashatjuk ott: „Isten megáldott minket: talentumokkal, képességekkel, tehetségekkel, s alkalmassá tett arra, hogy betöltsünk egy-egy munkakört. Isten mindenkinek az életébe elrejtett egy óriást. A mi feladatunk az, hogy ezt az óriást kiszabadítsuk, felneveljük, érvényre juttassuk. Mi, unitáriusok azt mondjuk, hogy minden ember saját sorsának kovácsa. Tőlünk függ az, hogy mivé leszünk, tőlünk függ az, hogy milyen lesz az életünk. Minden körülmények között bízunk kell magunkban...” Majd így folytatja: „Hinnünk kell abban, hogy ez a világ, amelyben élünk, Isten világa. Hinnünk kell az emberekben, s abban, hogy a világban sokkal több a jóakarató ember, mint a gonosz. Élni csak e hittel lehet.”

Ezek a tiszta és lelkesítő, a cél megválasztásának és a hitnek fontosságát kiemelő sorok igazi útravalóul szolgálhatnak. De a többi írásban is megtapasztalhatjuk a derút, a nehézségeken túllendítő hit erejét, ez pedig különösen fontos minden ember életében.

A közösségi élet és a magyarságunk, meg a hit és a vallás ugyancsak hangsúlyos ebben a tematikában. Erre utalnak – már a címmel is – a következő részek: *A legnagyobb székely időszerűsége, Dávid Ferenc halála, Húsvét az élet diadalát hirdeti, Isten mosolyog, Magyarok adventje*.

A nemzeti önazonosság tudata, a magyarság olyan értéket képvisel, ami mással nem helyettesíthető. Belenövünk, majd büszkévé válunk rá, aztán – ha a sors úgy hozza – gazdagítjuk is. Mert mindenkinek tartoznia kell egy nagyobb közösséghez: egy néphez, nemzethez, és bár mi csupán egy zsugorodó kisebbség vagyunk, büszkévé lehetünk arra, hogy nagyjaink által beírtuk nevünket az egyetemes kultúrába. Sok lap van ott, ahol magyar nevet lehet olvasni.

A második, terjedelmében jóval kisebb rész az Angliai élmények címet viseli. 1994-es angliai tanulmányút beszámolója naplószerűen, mégis tömörítve, mintha egy jelentés összefoglaló részét olvasnánk. Elsősorban az erdélyi unitárius egyház lelkészeként nyert bepillantást az ottani egyházi életbe. Azonkívül nyelvet tanult, ismerkedett, kapcsolatokat alakított ki, és megfogalmazta észrevételeit a liturgiáról, a lelkészi szolgálatról meg egyebekről; közben előadásokat hallgatott, szolgálatot végzett.

Magyarként és unitáriusként képviselt bennünket ott Kedei Mózes, és ez az út hasznára volt lelkészként, egy közösség képviselőjeként.

Ennek a könyvnek műfajilag és témáját tekintve is előzménye a múlt esztendőben kiadott könyv *Imádságok, gondolatok* címmel. A mostani, új kötet olyan folytatás, amely túllép az előzőn. Fontos erénye a tömörség, a röviden megfogalmazott gondolatok egyszerűsége és a jegyzetszerűség.

Az egész könyv üzenetét így fogalmaznám meg, ezzel a címmel: *Érdemes élni*. A szerző és hozzá hasonlóan sokan mások feltesszük ezt a

kérdést, amikor elkecseregünk, amikor bajok szakadnak ránk, amikor egyedül érezzük magunkat, mert azt gondoljuk, ezután mindig így lesz, pedig Isten, a sors, a család és a barátok, ismerősök akkor is mellettünk vannak, csak szólni kell, hogy jobban kellene, mint tegnap vagy tegnapelőtt.

Kedei Mózes ezt írja erről a fontos életérzésről: „Érdemes-e élni? Hábozás nélkül mondom belül: természetesen. Érdemes élnem: a gyermekekért, akiket meg kell keresztelnem, az ifjakért, akiket meg kell esketnem, a gyászolókéért, akiket meg kell vigasztalnom, a könyvekért, amelyeket el kell olvasnom, a barátokért, akiket fel kell keresnem. Érdemes élni, mert az élet egy csoda. Csoda, hogy vagyok, lélegzek, dolgozom, álmodom, örvendek, szeretek – csoda, hogy élek. Jön a tavasz, újra kizöldül az erdő, újra kivirágoznak a fák, távolba szaladó utak hívnak... Érdemes élni.”

Ebből is látszik, hogy bármilyen témához nyúlt a szerző, saját énjén átszűrve fogalmazta meg gondolatait, amelyekről már az előszóban kijelenti: mindegyik kis rész önálló egység, tehát nem függenek össze, nem egymás előzményei vagy folytatásai. Ezzel nyilván azt kívánta jelezni, hogy ezeket a gondolatteglákat bármikor beépíthetjük a mi mindennapi falainkba, amit azért kell építenünk, hogy magasabbról messzebbre és tisztábban láthassunk.

P. Buzogany Árpád

Megjegyzés: Kedei Mózes *Imádságok, gondolatok*, valamint *Kapcsolatok...* c. művei kaphatók a Heltai Könyvesboltban.

Dévai gondolatok

*Látni akartam a várat,
hol Dávid Ferenc fáradt,
de legyőzhetetlen szelleme lebeg.
Január van, én mégis meleg
érzésekkel telve
kapaszkodom egyre
feljebb, feljebb az ösvénnyel a romhoz
és lesem a hangot, melyet a szél hoz
az Aranyostól a Maros mentén:
VALLÁSSZABADSÁG!
Mily szellemi nagyság
és lelki erő kellett
nagy mártírunk tulajdona legyen
ahhoz, hogy a tordai országgyűlésen
az ő szavával Erdély, a Kelet
vágja a még máglyákat rakó Nyugat
s az egész világ szemébe,
hogy senki sem kényszerítheti térdre
a lelkiismeret szerinti szabad gondolatot!
Fent vagyok a várban, körülzárva
a javítgatott romfalak hadával.
Erzem, itt a közelben vívta utolsó
ütközeteit saját magával.*

*Talán jó helyen van az emléktábla,
mely az egyetlen ép cellában állva
őrzi a mártír emlékét,
ki hitéért eldobott magától mindent,
de imádni nem volt hajlandó mást,
csak az egyetlen igaz Istent.
Jó volt látni a várat,
hol Dávid Ferenc fáradt,
de legyőzhetetlen szelleme lebeg.
Január van, én mégis meleg
érzésekkel telve
ereszkedek egyre
lejjebb, lejjebb az ösvénnyel a mélybe
és rászólnék, kiáltanék a jelen emberére,
Figyeljünk, vigyázzunk egymásra,
hogy ne küldhessék a halálba
legjobbainkat, a bátrakat,
kik ma is harcolnak, hogy szabad maradjon
a lelkiismeret és a gondolat.*

Déva. 1972. 01. 18. (Piski és Déva között mértem akkor a vasutat.)

Lőrinczy Zsolt Bendegúz

„Kövek zsoltára”

(A Kárpát-Haza Templom avatása Verőce mellett)

„...jött egy ember...
A lelke égett, szíve dobogott,
Az az ember templomról álmodott...
Az az ember keresett, s megtalált.
És azt mondta nekünk: Ti templom lesztek.
Falakká fogtok összeállani,
És visszaveritek az Ige hangját,
És visszazengitek az orgonát,
Az imádkozó nagy nyomorúságot,
S az áhitat szárnyaló énekét
Szent nyugalommal veszitek körül.
Halkan dobogni fogtok a falakban,
Külön dobban meg minden kicsi kő,
És mégis-mégis egy ütemre vertek
Egy óriási templom-dobbanással.
Isten, ha akarja, a köveket
Dobogtatja meg a szívek helyett.”

Reményik Sándor címadó verse dobolt szívemben, amikor ott voltunk több ezren az esős időben, taposva a sarat a Verőce melletti Lósi-völgyben egy megvalósult álom előtt tisztelőtünket tenni. A völgy szemközti dombján egy búzaszem formájú építmény nézett le ránk, a völgyben gyülekezőkre, és a dombon csúszkálva felkapaszkodókra. A nap is néha-néha kitekintett a felhők közül, jó idő reménységével töltve el.

Aztán megkezdődött az ünnepség, a műsorok, szónoklatok meghallgatása. Valamilyen megmagyarázhatatlan erő vitte a tömeget, tömörítette a színpad és sátrak köré. A templom magasából, annak bejáratánál állva-ülve figyelhattuk az eseményeket, a vitézi rend tagjai által alkotott sorfalat, a domb aljától a templomig V-alakzatban felsorakozva, kezükben a 64 vármegye zászlóival, a Duna Tv embereinek sürgölődését-forgolódását, hogy minden érdekes jelenetet sugározni tudjanak, a színpadon a szónokok, művészek, táncosok, zenekarok mozgólódását. Majd sor került ránk is, az egyháziak szolgálatára.

Bethlen Farkast, Verőce polgármesterét, a neves történelmi család leszármazottját nem kell különösebben bemutatni. Sokszor lehetett látni, hallani, amikor magyar ügyekről, támogatásról, segítségről esett szó. De meg kell nézni Verőcét, ezt a csodálatos települést, hogy hogyan néz ki, hogyan várja az arra járókat, milyen építményei, terei vannak. Látni a magyar valóságot, saját birtokára templomot álmodott. „Kicsi népünk morálisan nagyon mélyre süllyedt a tisztesség, a becsület, a hazaszeretet és a munka területén. Oly mélyre, hogy az ember már nem tud mit tenni, csak azt gondolja, szakrálisan történhet valami. Népünk felemel-

kedéséért viszont imádkozni tudunk. Építsünk hát egy templomot: Kárpát-Haza Templomát, ahol állandóan össze tudunk gyűlni és imádkozhatunk hazánk feltámadásáért.”- fogalmazta meg a polgármester az álmát.

Az álomból terv lett, és 2009. március végén letették az alapkövet egyházi méltóságok áldásával, szentelésével és sok-sok résztvevővel. Valószínű, hogy Bethlen Farkas egymaga is fel tudta volna építtetni ezt a templomot, de úgy érezte, hogy évtizedek óta a történelem durvaságai által széthányt köveket össze kell hordani a szélrózsa minden irányából, jelképesen a lelkeket kell összegyűjteni, hogy mindenki érezze magáénak ezt az istenházát.

Így indult el a „kövek” összegyűjtése adakozások és sok közös munka megvalósulásában. Szűcs Endre és Tóth Péter építőmesterek ezt a búzaszem alaprajzú kemence-templomot azzal a hittel tervezték így, hogy amint a kemence a búzaszemekből készült lisztből életet adó mindennapi kenyeret éget, ugyanígy érleli egygyé a templom az ide látogató lelkeket felekezeti, világlátási hovatartozástól függetlenül.

Az Istent kereső, imádkozni, áhitatra vágyó ember itt találkozhat a Teremtővel az oltár vagy az úrasztala előtt térdelve-ülve, vagy visszatekinthet őseink egy-Isten hitéhez, feltekintve a kerecsensólymot és Emesét ábrázoló csodálatos ablakra.

Ez a Kárpát-Haza Temploma az összefogás, az együvé tartozás helye kell legyen egy kirekesztő világban, ahol minden életszemléletű magyar vagy nem magyar leborulhat, és hite, meggyőződése szerint fordulhat Istenhez. Reményik verséhez visszafutva éppen azért figyeltem „Kő-nehéz szívvel, dallamtalanul, / Lehajtott, fáradt fejjel...”, hogy hiányoznak azok a lelki vezetők, akik az alapkőletélnél még áldásukat adták, de mert nem előírt paragrafusok szerint épült fel a templom, most csak „emlékhelynek” tartják, ahova nem tartották érdemesnek eljönni, sőt közös nyilatkozatban határolódtak el.

Harmadmagammal áldást kértünk a jó Istentől a templomálmódóra, az építőkre, az adakozókra és arra az ötezernyi résztvevőre, akiknek imája, az Istennel és egymással való találkozási vágya, kitartása megáldotta, megszentelte azt a helyet és a Kárpát-Haza Templomot. Egy helyet, egy építményt nem a szertartás tesz szentté vagy áldottá, hanem azok az emberek, akik odajárnak.

Balázsi László

Egyházközségeink életéből

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

2010. május 16-án, vasárnap tartottuk egyházközségünkben a konfirmáció ünnepséget. Ez évben **Bodor Sarolta, Bodor Zsombor, Léta Judit, Orbán Zsófia, Szabó Zsófia** és **Tókos Tímea** vettek először úrvacsorát.

Május 23-án és 24-én, pünkösd ünnepén az úrvacsorai kenyeret és bort **özv. Rázmány**

Csabáné, Rázmány Hedviga és **ifj. Rázmány Csaba** adományozta, püspökünk elhunytának egyéves évfordulójához közeledve (2009. július 15). Ezen alkalommal is megerősítettünk abban a hitünkben, hogy habár a test halandó, a lélek halhatatlan.

Május 2-án megkereszteltük **Stéger Zsombor** és **Kovács Ildikó** fiúgyermekét, **Szabolcsot**, május 8-án pedig **Kolozsvári Roland** és **Nagy Mónika Ilona** fiúgyermekét, **Domit**ot.

Május 20-án örök nyugalomra helyeztük **Tóth Sándor** 94 évet élt, brassói születésű testvérünket, május 28-án elbúcsúztunk **Magyari**, sz. **Balogh Margit** testvérunktől.

Június 5-én megkereszteltük **Patakfalvi Zsolt** és **Szabó Kitti** kislányát, **Mikolt**ot.

Június 12-én egyházi megáldásban részesítettük **Dénes Zoltán** és **Loch Viktória** házasságkötését.

Léta Sándor

Elhunyt **Recsenyédi Fekete Miklós** (1942. 02. 23.–2010. 05. 18.). Budapesti búcsúztatóját 2010. június 27-én 10 órától tartottuk templomunkban.

A búcsúztatót szülőföldjéről 2010. július 18-án 10 órától tartották Erdélyben, a recsenyédi unitárius templomban. A búcsúszertartást **Nagy Adél** lelkész végezte.

Emlékezés Recsenyédi Fekete Miklósrá

Recsenyédi Fekete Miklós, agronómus, újságíró, író, költő 1942. február 23-án született, Székelyföldön, Recsenyédén, (Budakalász testvértelepülésétől, Lövététől 8 kilométerre).

Iskoláit Recsenyédén, Székelykeresztúron végezte. Mezőgazdaságban képesítést Marosvásárhelyen kapott, újságírást Bukarestben tanult. Dolgozott farmvezetőként, földmérőként és a gyógynövénybegyűjtő központban. Nem hagyta szó nélkül a magyarokat sújtó igazságtalanságokat, így lett újságíró, köztíró is. Írt az *Udvarhelyi Híradóba*. A Maros-megyei *Népújságban* állandó rovata volt: *Hic et Nunc* (Itt és

most) címmel. Erdélyben kiadott elbeszéléskötete *Keserű méz* címmel jelent meg.

Marosvásárhelyen elgázolták. Mivel írói hivatását rokkantként is folytatta, 1991-ben szülőföldje elhagyására kényszerítették. Félévi ellenőrző vizsgálat alatt a magyar rendőrségen is megismerték Romániában írt újságcikkeit, ezután megadták a politikai menedékjogot. Eleinte írt a *Magyar Fórumba*, ahol adósok maradtak újságírói honoráriumával. A *Pest-megyei Hírlap* és a *Magyar Nemzet* is megjelentette cikkeit, elbeszéléseit. A *Palócföld* c. salgótarjáni folyóirat közölte *Hét lépés* c. elbeszélését, amellyel előke-lő díjat nyert a balassagyarmati Madách Imre irodalmi pályázaton.

1992 óta Budakalászon élt, itt kapta vissza magyar állampolgárságát is. A *Kalász Újság* több rövid írását közölte.

Egyik gyógyítója, dr. Eóry Ajándok révén megtanulta a fül-akupunktúra kínai gyógymódot, és – kényszerű otthonülő lévén – csak ismerősei körében, szívességből alkalmazta. 1998-ban kiadta *Pogány trilógia* című elbeszéléskötetét, amelyből a budakalászi Faluház könyvtárának is ajándékozott. A Kalász Tévében riportot készítettek vele, amelyet a kábeltévé műsorra tűzött. Tiszabura polgármestere felkérésére, a község díszhelye számára kopjafát tervezett és készített el.

A Budapesti Erdélyi Gyülekezetben, a szigetmonostori nyári gyermektáborban, a Szent Korona Szövetség szentendrei ifjúsági táborában, a pomázi Magyar Vár Táborban és a budakalászi cserkészcsapatnak gyakorlati oktatást tartott a kopjafafaragás jelképrendszeréről. Ennek ismertetését önálló füzetben adta ki.

A Budakalászi Hírmondó röviden ismertette munkásságát, és közölt legszebb verseiből. Utolsó éveiben sokat foglalkozott a homoród-szentpéteri nagyapjától még hatéves korában megtanult rovás- és a sumér ékírás összehasonlításával, valamint utóbbi és a Nílus-menti hieroglifák magyar olvasatával. Erről tervezett tanulmányát azonban már nem tudta befejezni...

Hosszas szenvedése közel harminc éve kezdődött a gázolással, a lábát román orvos műtétssorozattal megmentette. Később a rossz vérkeringés miatt a lába állapota egyre rosszabb lett. Budapesten további műtétekre került sor.

Belebetegedett abba, hogy édesanyja 2009 karácsonya előtti temetésére nem utazhatott haza – a nagy hó miatt a vonatok sem jártak. Érszűkülete következtében egyre fokozódtak fájdalmai. A sokszoros kórházi kezelés ellenére 2010. május 18-án hajnalban visszaadta lelkét Teremtőjének. Isten nyugosztalja!

Kincsesné Salca Mária

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Megszépült, megújult a templomunk alapzata kívül-belül az ősies, nyár eleji idő ellenére. A templomkert is bevirágosodott, az emlékműveket felfrissítettük, köztük azt, amely köré járult sok-sok ember a trianoni gyászos diktátum 90. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezésén, és elhelyezte virágait, koszorúit a „NEM! NEM! SOHA!” feliratú, a nem felejtésre figyelmeztető kopjafánál, amit 2005-ben készítettünk, a 2004. évi szomorú, fekete adventben megtapasztalt megtagadó testvértelenségre.

De az „alföldi unitárius búcsúig” eltelt időben is mozgalmas dolgok történtek gyülekeztünk életének vonatkozásában. Szép élménnyel és feltöltődéssel gazdagított Székelyudvarhelyen, a belvárosi templomban tartott istentisztelet és találkozás régi barátokkal, hívekkel és a 40. érettségi találkozóra összegyűlt osztálytársak seregével. Június első hetének eseményeire igen jó hatással volt ez az erdélyi hazalátogatásunk.

Június 4-én a Verőce melletti Lósi-völgyben felavattuk a Kárpát-Haza Templomot, ahol a nagy egyházak „visszavonulót fűjt” vezetői távollétében megáldottuk a templomot, a helyet és a mintegy 5 ezer jelenlévőt, akik Istent keresni és Vele találkozni jöttek oda.

Június 5-én a nem messzi Zebegényben, a Nemzeti Zarándoklaton végeztünk ökumenikus istentiszteletet. Feleségemmel egyházi éneket és megzenésített verseket adtunk elő. Mind-

két lélekemelő eseményről néhány sorral bővebb beszámoló adunk.

Június 6-án újra szép alkalomra gyűlhetünk össze Hódmezővásárhelyen, ahol a templomépítés 100. évfordulójára emlékezett az érdeklődőkkel megtelt gyönyörű istenháza. Mintegy 30 kanadai testvérgyülekezeti küldött, egy kéttucatnyi tagú városi kórus, unitáriusok helyből és más vidékről (mi is számosan vetünk részt itthonról és szórványainkból), a helyi és közeli testvérfelgülekezetek lelkészei, a város vezetése gyarapították a helyi gyülekezet létszámát. Urvacsorára előkészítő beszédemmel járultam hozzá a közös ünnepléshez, kiosztva a szent jegyeket a konfirmálónak és rokonságának. Gyülekeztünk és egyházunk vezetése nevében egy bejegyzett, aláírt Biblia átadásával ajándékoztuk meg a vallásáról hitet tevő fiatal, új egyháztagunkat.

Június 9-én, alig pihenve ki az előző hét fáradalmait, Békéscsabán a Jókai Színházban előadást tartottam a Békés megyei unitáriusok múltjáról és jelenéről egy konferencia keretében, ahova **Kis Rigó László** katolikus, **Gáncs Péter** evangélikus, egy református lelkész-történész mellett hívtak meg a megye vezetői, mint a megyei negyedik történelmi egyház vezetőjét. Ott volt még a gyulai román ortodox püspökség vezetője is. A konferencia fogadással ért véget, ahol egy értékes Békés Megye Képes Krónikájával ajándékozta meg az előadókat **Domokos László**, a megyei közgyűlés elnöke. (Szerényen

jegyzem meg, hogy a krónikába az én kérésemre és kiegészítemre került be a megye egyetlen unitárius templomának, a miénknek fényképe, néhány adattal.)

Június 13-án tartottuk a hittanos évvárókat, amelyen a „szolgálatot” **Molnár Betti** és **Korcsok Klára** hittanosok végezték. A szülők,

hozzátartozók, jelenlévők bőven elláttak tombolával és a szeretetvendégség minden más tartozékával, a gyerekek nagy örömeire. Kiosztottuk az Unitárius Alapítványtól elnyert pályadíjból és saját hozzáadásunkból a hittanosainknak az évi munkájukért, hittanóra és templomlátogatásért, valamint a rendezvényeken való részvételükért (karácsonyfa ünnepély, anyák napja, főként a két tv-s felvétel, amiért Budapestre mentünk) megérdemelt jutalmakat.

Június 19-én **Barta János** gondnokkal és **Kispálné Romvári Etelka** szórványgondnokkal jelen voltunk és megszavaztuk a Magyarországi Unitárius Egyház Zsinatának történelmi határozatát, mely szerint nem tartunk püspök-választó zsinatot, hanem elindítjuk a Magyar Unitárius Egyház létrehozásának folyamatát, „hazatérve” az Erdélyi Unitárius Egyház kebelére, ahonnan 90 évvel ezelőtt szakított el a nagyhatalmak bosszúszomja.

Június 25-én, pénteken délelőtt negyed 12-kor elbúcsúztattuk Budapesten, az óbudai temetőben **Dr. Pálffy Zoltán** testvérünket. Családtagjai, barátai, tanítványai búcsúztak attól az embertől, aki a híres-neves erdélyi székelly családból származott, amelyik a történelem folyamán annyi kiemelkedő személyiséget adott nemzetünknek, unitárius egyházunknak. Édesapja, Pálffy Géza 1910–1917 között Füzesgyarmaton és szórványaiban volt kántor-tanító (lévita), aki 1945-ben halt meg, aránylag fiatalon, 56 éves korában, és Füzesgyarmaton nyugszik a Keleti-temetőben. Dr. Pálffy Zoltán szorgalmával, kitartásával maradandó dolgokat valósított meg életében. Mellette volt hűséges családja, barátai és sok hűséges tanítványa. Emléke legyen áldott, pihenjen csendesen.

Június 29-én részt vettem a Parlamentben a köztársasági elnök választáson. Felemelő pillanatot lehet mindenkinek a nemzet házában lenni,

még ha mindig sokan is vannak, akik számára nem „szent” ez a hely (eskü alatti kivonulás, Himnusz alatti mocorgás és suttogás, stb.). A nemzeti oldal győztesét, **Dr. Schmitt Pál** urat köszönthettük mint az új köztársaság negyedik elnökét, aki az első fordulóban megkapta a felhatalmazást. Isten segítse újabb küldetésében!

Július 2-án, 3-án és 4-én feleségemmel részt vettünk Verőcén, a Csattogó-völgyben tartott IV. Erdélyi Világtalálkozón. Minden évben, az indulástól kezdve közreműködői vagyunk e csodálatos rendezvénynek. Egyházi szolgálattal jelen vagyunk az ökumenikus megnyitón. Első nap estéjén, másnap délután 5 órától egy órán keresztül versekkel, énekekkel mondtuk el, kötöttük szívére minden jelenlévőnek, hogy „Erdély visszavár...”.

Vasárnap ökumenikus istentiszteletet tartottunk délelőtt, utána elzarándokoltunk a vándorok védőszentjének, Szent Jakabnak a kagylójához és felavattunk egy faragott emlékművet. Egyházi-vallásos beszélgetésekben is részt vettünk. Erdélyiek és Erdélyt szeretők ezreivel találkoztunk, élményekkel, barátságokkal gazdagodva váltunk el.

Július 11-én volt a hagyományos, a beszámoló elején említett alföldi búcsú. Sok neves egyházi és világi érdeklődő mellett vendégünk volt a Békés megyei közgyűlés alelnöke, **Farkas Zoltán** is. De itt voltak egyházi vezetőink, lelkesek a híveikkel, testvérelekezetek képviselői, pártok, civil szervezetek küldöttei, a Trianoni Társaság régiós vezetője, **Szívós István** és csapata Berettyóújfaluból. Többen köszöntötték az emlékező gyülekezetet, városunk polgármestere, a Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend nagypriorja és mások. Az alkalomhoz illő versek, énekszámok hangzottak el hittanosaink, felnőttek, szólisták dalárdánk előadásában. Megerősödött hittel és magyar öntudattal távozott mindenki.

Július 17-én délután 5 órakor Debrecenben, a Református Nagytemplomban egyházi megállásában részesítettük **Verebi Erika** (darvasi származású) és **Vágó Tamás** (monostorapályi származású) ifjak házasságát. A baráti Verebi és Szilágyi család felkérésére végeztük a szertartást, akik sokszor hallottak szolgálni minket Darvason. Gyönyörű, áhítattal teli volt, emlékezetes marad az ifjak közös életúton való elindulása az impozáns református templomban. A közös zsoltár áhítatában pecsételődött meg az Istentől kapott, a szívekbe oltott szeretet. Legyen örökkévaló a boldogságuk!

A mozgalmas heteket arra is felhasználtuk, hogy kirándulással készüljünk az erdélyi körútra, benne a Székelyudvarhely-Szejken tartandó Unitárius Világtalálkozóra.

Balázsi László

Hódmezővásárhely

„Együtt a szolgálatban”

Hódmezővásárhelyen az 1880-as években kelt új életre az unitarizmus. Alapjait az erdélyi **Kövendi Nagy Tamás** polgári iskolai tanár vetette meg. Az első istentiszteletet 1880. május 17-én tartotta **Nagy Lajos** kolozsvári eszperes a helyi óvónőképző polgári iskola nagytermében.

Az egyházközség fejlődésének új lendületet adott **Kovács József** téglagyáros és családja unitárius vallásra térése. Az ő támogatásával 1891-ben megnyílt az egyház elemi iskolája 70 tanulóval. A hívek száma ekkor 527 volt.

A papilak és a templomépítés megkezdése **Barabás István** lelkész nevéhez fűződik. A csúcsíves, gót stílusban készült templomhoz, amelynek tornya 32 méter magas, Kolozsvár 55 000 aranykoronát, **Kovács József** 222 700 darab téglát, 18 000 darab cserepet és egyéb anyagot adományozott. Országos gyűjtésből és más önkéntes felajánlásokból, amelyek között az angol unitáriusok is szerepeltek, további 6200 korona gyűlt össze.

A hódmezővásárhelyi unitárius templom 1910-ben épült meg, a harangot is **Kovács Jó-**

Nagy László: „Eljött az idő...”

zsef és neje **Czimmermann Anna** ajándékozták.

Két évvel később felszentelő beszédében a következőket mondta **Ferenc József** püspök: „Az Isten templomának célja, hogy belőle világosság, haladás és szeretet sugározzék ki...”

Június 6-án ünnepelte a templomépítés 100. évfordulóját a hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség. **Kiss Mihály** lelkész bevezető imája után **Nagy László**, az erdélyi Unitárius Egyház főjegyzője mondott ünnepi beszédet. Főként azt hangsúlyozta, hogy ahol a nép egy és egy nyelven beszél, oda lesz áll az Úr, és megáldja a nemzetet. Egyszerre fölemelni a tekintetet, egyszerre fölállni, ez a közös akarat legigazibb kifejezése. Nem elég csak a hit és az ima, hanem szolgáló szeretetre is szükség van, hogy általa szebb legyen az a föld, amelyre teremtett minket az Isten. A két egyház (az erdélyi és a magyarországi unitáriusok), amelyet erőszakkal elválasztottak egymástól, ismét eggyé kell válnon, hiszen a cél elérése így könnyebb. „Eljött az idő, hogy együtt legyünk a szolgálatban!” - mondomta.

„Akaratra és kitartásra van szükség minden helyzetben” – erősítette meg a gondolatot az ágendában **Balácsi László**, a Magyarországi Unitárius Egyház főjegyzője is.

Az emlékezetes istentiszteletet a *North Shore Vancouver*-i testvérgyülekezet, a vásárhelyi *Városi Vegyeskar*, valamint **Asztalos Kata** (ének) és **Borsos Annamária** művésztanár közreműködése tette még ünnepélyesebbé.

Királyhegyi Ottília

A Vancouver-i testvérgyülekezet kórusát
Kiss Mihály lelkész köszöntötte
(Fotó: Királyhegyi Ottília)

Beregi szórvány

Május 15-én, a beregi ünnepi hét alkalmából Váci Mihály Nemzetközi Versmondó Versenyen vettünk részt. (Képünkön az első két helyezett Szlovákiából és Beregszászból.)

Május 22-én (pünkösd szombatján) de. 10 órakor ünnepi istentiszteletet tartottunk, melynek keretében **Joó Adrián** doktorandusz az UART alapító tagja előadást tartott Dandos

Gyuláról. **Dr. Fazekas Árpád** és **Lakatos László** számára Dandos Gyula érmeket adtunk át, továbbá felavattuk a Dandos Gyula emléktáblát és a Dandos Gyula Beregi Unitárius Ifjúsági Kört. A rendezvény díszebéddel és focimérkőzéssel zárult.

Felhős Szabolcs

Szeged

2010. május 2. A meghitt, családi hangulatú, anyák napi istentisztelet legfőbb mondanivalója az, hogy az édesanyák teljesítik leginkább Jézus tanításait végtelen sokszori megbocsátásukkal, gondoskodásukkal, önfeláldozásukkal, önzetlen szeretetükkel. Mindnyájunk példaképei ők. Erről szolt **Gábor Hajnalka** szavalata is. Az istentisztelet végén e sorok írója köszöntötte **Kiss Mihály** tiszteletes urat 60. születésnapján **dr. Miklós Rozália** erre az alkalomra készített festményével és versével.

Május 23. Pünkösd. Az Apostolok cselekedetei 2. rész 1–7, valamint 12–14-ig terjedő versek adták a prédikáció alapját, melynek során képet kaptunk a különböző közösségeket összekötő szálakról, a keresztény közösségek jellemzőiről. A megterített úrvacsorai asztal önvizsgálatra

Kiss Mihály lelkészt köszönti Vitálsiné Miklós Éva

készítet, segít és bátorít a keskeny útra, a szeretet útjára.

Június 6. A 100 éves hódmezővásárhelyi unitárius templomban rendezett ünnepi istentiszteleteken vett részt a szegedi gyülekezet és több, Szegeden köztisztelőben álló érdeklődő és szimpatizáns. Felemelő érzés volt hallgatni **Nagy László**, az Erdélyi Unitárius Egyház főjegyzőjének ünnepi beszédét, és a helyi Városi Vegyeskar énekét.

Örültünk a konfirmáló ifjú kitűnő felkészültségének és **Balácsi László**, a Magyarországi Unitárius Egyház főjegyzője biztató szavainak. Gyönyörködtünk **Asztalos Kata** tiszta csengésű hangjában, művészi énekében. Figyelemmel hallgattuk Kiss Mihály lelkész előadását az egyházközösség történetéről.

Majd a *North Shore Vancouver* testvérgyülekezet kórusa minden lelket megérintve és szárnyalást adva gyönyörűen énekelt. Csodálatos hangulatú, magas művészi értékű előadást hallhattunk. Ezután Kiss Mihály lelkész átnyújtotta a kórus vezetőjének a hódmezővásárhelyi egyházközösség ajándékát, a szegediek részéről pedig e sorok írója adta át húga, dr. Miklós Rozália festményét.

A kezdő magyar, a záró székely és kanadai himnuszok hangzása közben a lelkek Istenre és egymásra találtak meghatározó ünnepi érzületben, átszelve térbeli és időbeli határokat.

Vitálsiné Miklós Éva

Nemzeti zarándoklat Zebegényben

*Koldusboton, törött mankón
Jövünk búcsút járni,
Szűzmáriás magyaroknak
Kopott unokái.
Éjjél van a Duna táján.
Magyaroknak éjszakáján
Nincs más, ki virrasszon...
...Megcsúfolták, megpöködték,
Ami bennünk szép volt,
Kilenc felé hasogatták,
Ami rajtunk ép volt;
Tépett testünk megtapossák,
Ragadozók ragadozzák*

*Édes-kevesünket,
Koporsónkat faragdálják...
... Idegenek megnevetik
Drága magyar szónkat,
Idegentől kéregetjük
Kenyerünket, sónkat.
Magyar kezek szántogatnak,
Régi rögön új uraknak,
Néped hegye-völgyén.
Más arat, hol mi vetettünk:
Jövevények, szolgák lettünk
Úr-apáink földjén.*

Sík Sándor

Mint minden esztendő júniusának első szombatján, úgy most is, június 5-én a festői szépségű, erdélyi tájakra emlékeztető Zebegényben, a Kálvária hegyen, az ereklyés országzászló mellett és körül gyülekeztek a zarándokok. Lent a vén Duna szennyes vize már elérte és ellepte a települések, így Zebegény part menti utcáit. Szorgoskodó emberek siettek az áradás megfékezésére. Fent a hegyen pedig ezernyi ember készült a trianoni gyászos diktátum 90. évfordulójára emlékezni. Az ünnepélyes bevonulás után megkezdődtek a műsorok, szebbnél-szebb versek, énekek, őrségváltások. Aztán jöttek a szónoklatok, fájdalmas visszaemlékezések, jövőbe mutató álmok, tervek.

A világ szinte minden tájáról, de főképpen az elszakított területekről eljöttek az emlékezők és elmondták üzeneteiket, vagy felolvastatták azok, akik nem érkezhettek ide. Minden megnyilatkozásban érezhető volt, az előző évektől eltérően, a felszabadultság, a parttalan reménykedés, hiszen az anyaországiak már kinyújtották a testvérkezet a kettős állampolgárság és a június 4-i nemzeti emlékezet napjának törvénybe foglalásával.

Az egyházi, ökumenikus szertartás rendjén a katolikus, református és evangélikus szolgálat után elmondtam az egyházunk szándékát, hogy a közelgő zsinaton meg fogjuk szavazni az Erdélyi Unitárius Egyházba való hazatérésünket. A fent idézett vers után feleséggemmel elénekeltük az *Örök bíró, irgalmas Isten...* kezdetű énekünket. A bibliai üzenet felolvasása után pedig előadtuk Wass Albert: *Dalol a honvágy* és Juhász Gyula: *Testamentom* című versének megzenésített változatát. Egyházunk nevében koszorút helyeztünk el az ereklyés országzászlónál. Mind a megelőző napi, verőcei Kárpát-Haza Templom avatásán, mind pedig a zebegényi nemzeti zarándoklaton jól eső érzés volt egyházunkat úgy képviselni, ahogy az történelmi értékei szerint megérdemli és elvárható.

Balácsi László

Elekes Botond, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka kinevezést kapott a Nemzeti Erőforrás Minisztériumában, mint Szócs Géza kulturális államtitkár kabinetfőnöke. Szeretettel köszöntjük ez alkalomból, kívánjuk, hogy munkája eredményes legyen, és adjon az Isten erőt ahhoz, hogy főgondnoki tisztségében egyházunk javára is kamatoztathassa e magas beosztását!

Kezelenkötör Magam dijanlasath from ky. Mint vramnak
dijamfjanak, islatkul mindon fo ziv. embijer, hozz. t.
ny. is is zaffig. oth kusanok ky. Ziv. is dijanfja
Amhaty béghez ruggia az ky. Mij. unni dja fjanfaggal y. ky.
z. j. is am. kom magath, krom ky. Mint vramnak forl
mit dijanfjat, hog y. ky. m. haggion, gamen y. ky. fogja
rejan dijant. vram az dolgot, ky. ruggia kijunt kl kor. tody
ky. fogogij. k. is kor. koggij. k. z. v. galmasoffan az dolgotban.
za az ky. lunt ev isen mgh korij. v. mel vajtam is is
ny. is. az dolgot, mgh lathia ky. gog az mint mgh
montam is dhadfja l. z. ok. is is. unni k. stama M. en. g. th
B. y. re, Mustafabij. k. is y. ky. dij. ram off az dolgot. az
mij. un. is. l. un. Mij. l. ok. magatokkal mij. l. ok dijanfjanij
carthja mgh az is isen ky. is. mindon joban. is l. mel
koly. is. is. is. 27 Napian F. i. k. o. l. h. a. n. a. m. a. t. 5. 1574

Amhaty Béghez

Békes Gáspár
Bécs

Bekes Gáspár levele Amhát béghez
Bécs, 1574. május 27.